KÖNYVJELZŐ
AZ ÚJ SZÓ MELLÉKLETE

2004. június 17., csütörtök 3. évfolyam, 6. szám

Ifjúkori önarckép

Stephen behunyta a szemét, és reszkető kezét kidugta a levegőbe, tenyerével felfelé fordítva. Érezte, hogy előbb a tanulmányok prefektusa még hozzányúl, kiegyenesíti az ujjait, aztán hallotta a reverenda ujjának suhanó neszét, amint a nádpálca ütésre emelkedik. Egy forró, égő, szúró, csípő ütés – mintha hangos csattanással maga a pálca tört volna ketté – reszkető kezét úgy zsugorította össze, mintha lángban pörkölődő levél lett volna, és ettől a csattanástól meg a fájdalomtól is forró könnyek szorultak a szemébe. Testét meg-megrázta a rettegés, reszketett a karja is, de még az összezsugorodott, égő, elszíntelenedett keze is úgy reszketett, mint a levegőbe libbenő levél. Ajkára kiáltás szökött, könyörgés, hogy hagyják abba. S bár a könnyek elforrósították a szemét, és tagjai vacogtak a fájdalomtól és a félelemtől, mégis visszatartotta égő könnyeit és a kiáltást is, mely torkát hevítette.

– A másik kezedet! – rivallt rá a tanulmányok prefektusa.

Stephen visszahúzta meggyötört és reszkető jobbját, és kinyújtotta a bal kezét. A reverenda ujja újra megsuhogott, amint a nádpálca felemelkedett, és a hangos csattanás meg a vad, őrjítő, csípő, égő fájdalom megint úgy összeszorította a kezét, hogy a tenyere és az ujjai egyetlen elszíntelenedett, vacogó masszává váltak. A forró nedvesség kibuggyant a szemén, és a szégyentől, gyötrődéstől és félelemtől emésztődve, reszkető karját rettegve hátrahúzta, míg száján a fájdalom nyöszörgése tört elő. Testén a félelem ideggörcse vonaglott végig, és szégyenkezve és dühösen egyre csak azt érezte, hogy a torkát hevítő kiáltást már nem tudja visszatartani, sem forró könnyeit, amelyek csak úgy hullottak a szeméből, és végigperegtek izzó orcáin.

– Térdelj le! – kiáltotta a tanulmányok prefektusa.

Stephen gyorsan letérdelt, és megvesszőzött kezét az oldalához szorította. Ha arra gondolt, hogy a szegény kezét így megvesszőzték és hogy máris dagad és fáj, úgy olyan szánakozó érzés fogta el, mintha a keze nem is az övé lett volna, hanem másvalakié, akit sajnált. És amíg ott térdelt, lassan csillapodó, csukló zokogással csitítva önmagát, és az égő, csípő fájdalmat ott érezte az oldalában, ismét csak a kezére gondolt, amint kinyújtotta a levegőbe, tenyérrel felfelé, és hogy azután hogyan igazgatta el a tanulmányok prefektusa biztos és határozott mozdulattal a reszkető ujjait, és hogy milyen megcsapkodott, dagadt, vörös masszává vált a tenyere meg az ujja, s hogy ez a massza csak ott reszketett magatehetetlenül a levegőben.

– Munkára, mindenki! – kiáltotta a tanulmányok prefektusa az ajtóból. – Dolan atya mindennap tiszteletét fogja tenni, hogy meggyőződjék arról, van-e olyan lusta kis léhűtő, aki verésre szorul. Mindennap. Mindennap.

Az ajtó becsukódott mögötte.

James Joyce

(Szobotka Tibor fordítása; részlet)

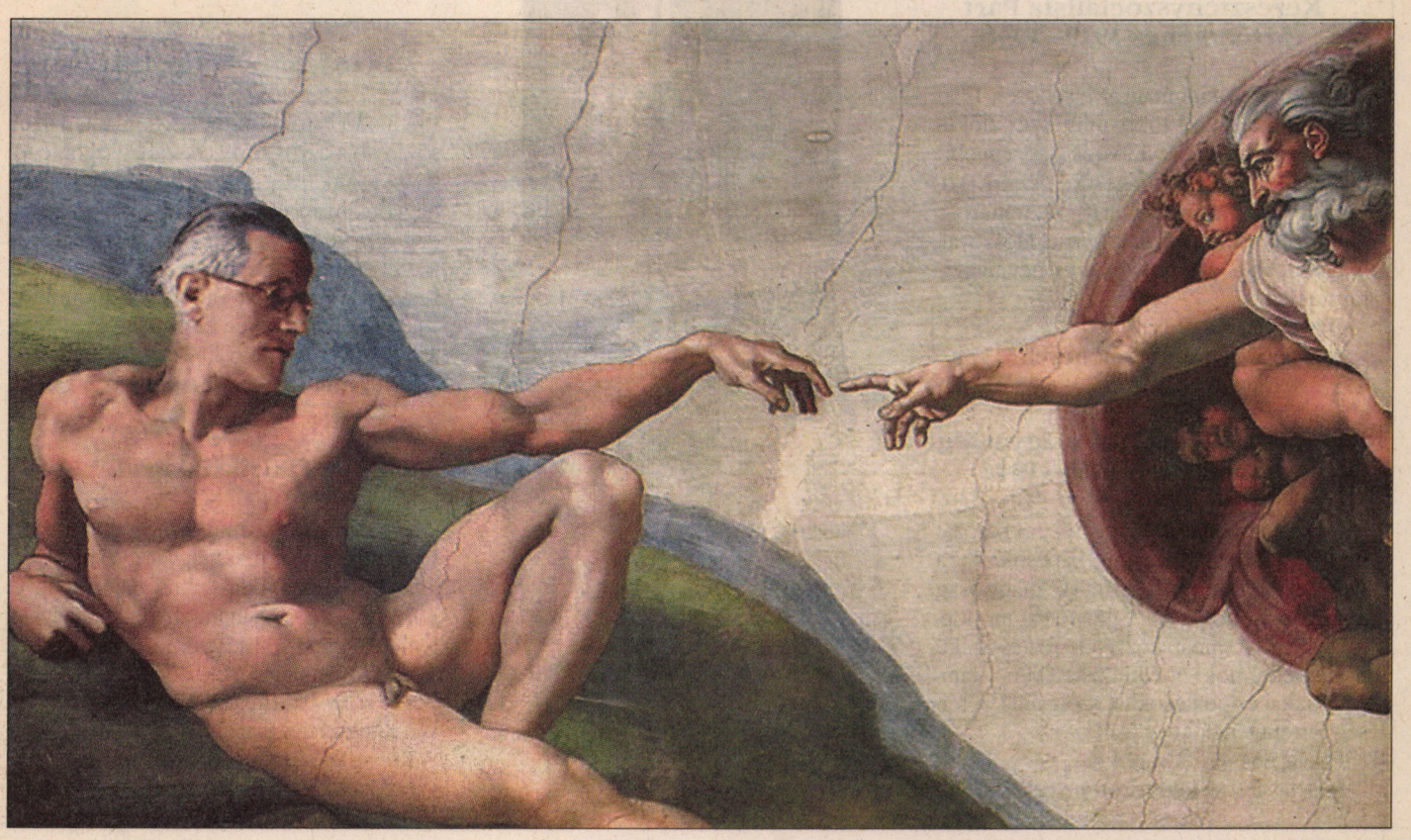

© Eddie Maloney; James Joyce Resource Center, Ohio

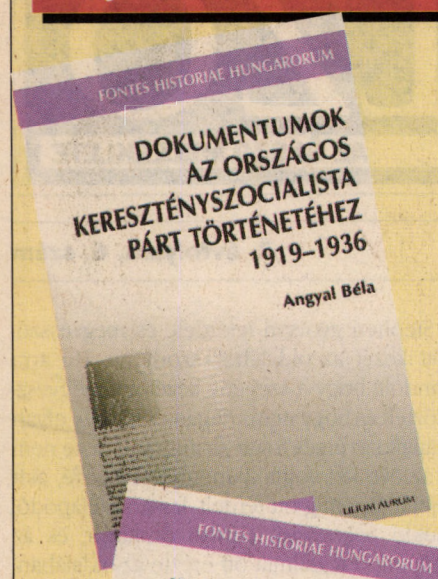

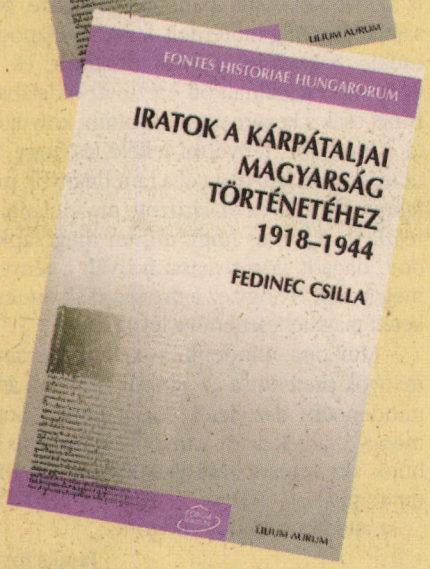

Angyal Béla
Dokumentumok az Országos Keresztényszocialista Párt történetéhez 1919—1936
Lilium Aurum—Fórum

A csehszlovákiai magyar kisebbség 1936 előtti időszakának több mint száz dokumentuma a vizsgált időszak legnagyobb magyar pártját, az Országos Keresztényszocialista Pártot láttatja levéltári, kézirattári és sajtóforrásbeli anyagok alapján. Előszóval, fényképekkel, névmutatóval és névmagyarázatokkal.

Fűzve, 536 old., 12x19,5 cm
bolti ár: 350 Sk **kedvezménnyel: 315 Sk**

Fedinec Csilla
Iratok a kárpátaljai magyarság történetéhez 1918—1944
Lilium Aurum—Fórum

A Fontes Historiae Hungarorum sorozat második kötete szorosan kapcsolódik a szerző korábbi (A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918–1944) monográfiájához. A most közzétett forrásértékű dokumentumok nélkülözhetetlen támpontokkal és adalékokkal szolgálnak a térség történetének kutatásához.

Fűzve, 664 old., 12x19,5 cm
bolti ár: 450 Sk **kedvezménnyel: 400 Sk**

Palotai Boris
Zöld dió
Kalligram

Az idén száz éve született népszerű író regénye az 1968-as esztendő jelentős irodalmi eseménye volt, s máig sokak kedvenc olvasmánya. Kamaszregény, kamaszokról, kamaszoknak. Lányregény – lányoknak, fiúknak, felnőtteknek. Élvezetes meseszövése, jókedvű nyelve révén ma is sikerregénnyé emelheti.

Fűzve, 256 old., 11x18,5 cm
bolti ár: 240 Sk **kedvezménnyel: 200 Sk**

Petrovai R. Sándor
Felvidéki kastélyok lexikona II.
KT Kiadó

A mai Szlovákia területén fekvő kastélyok és kúriák lexikonszerű bemutatása a Nyitrai kerület legfontosabb e tárgyú épületeit veszi sorra Apponytól Zselízig, az objektum építészeti leírásán kívül számba véve az építtetőt és a tulajdonosokat s a hozzájuk köthető neves személyiségeket. Fényképekkel.

Kötve, 306 old., 15,2x21,2 cm
egyezményes ára: 392 Sk

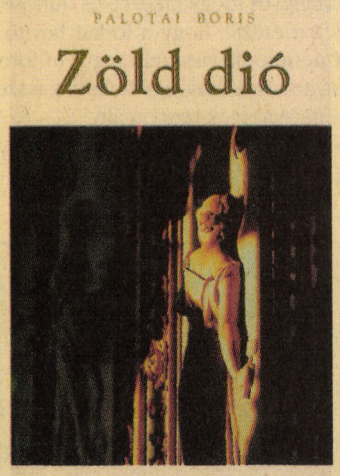

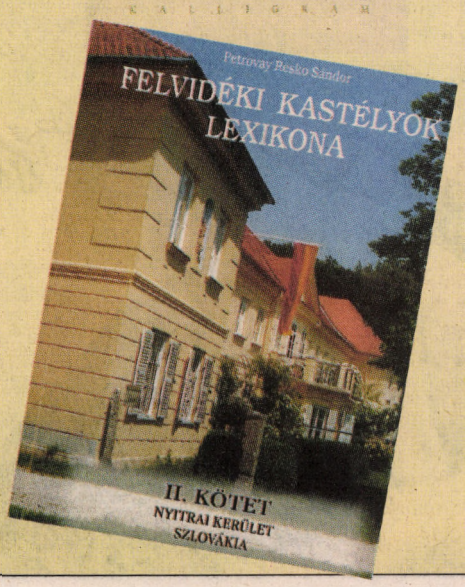

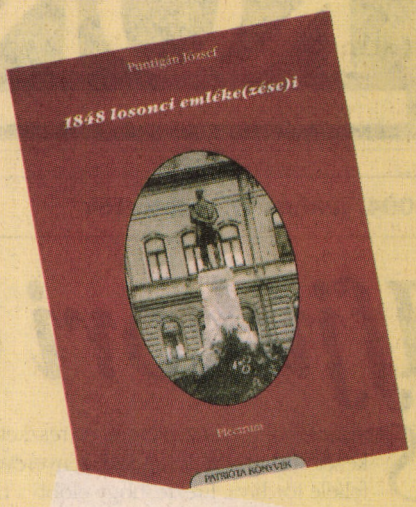

Puntigán József
1848 losonci emléke(zése)i
Plectrum

A kiadó Patrióta Könyvek sorozatának első darabja az 1848/49-es szabadságharc losonci eseményeit s az ezekkel kapcsolatos hagyományápolás történetét öleli fel. A gazdag fényképanyaggal kísért szöveg figyelme elsősorban a március 15-i megemlékezésekre, valamint a városnak Kossuthhoz való viszonyára terjed ki.

Fűzve, 156 old., 15x20,8 cm
bolti ár: 140 Sk **kedvezménnyel: 130 Sk**

Simkó Tibor
Tikirikitakarak
Kalligram

A szerző csupa muzsika, szín, varázslat gyermekversei a mai magyar gyermekversköltészet immár klasszikus teljesítményei közé tartoznak. Az utánozhatatlan nyelvi leleményű rímes-ritmusos mesevilág egyketőre belopja magát a kicsik és nagyok szívébe. A könyv harmadik kiadását Damó István illusztrációi díszítik.

Kötve, 80 old., 20x28,7 cm
bolti ár: 220 Sk **kedvezménnyel: 190 Sk**

ÚJ KÖNYVEINK

Szabó Rezső
A Csemadok és a Prágai Tavasz
Kalligram

Az ismert szerző – 1960-tól 1970-ig a Csemadok főtitkára, az SZNT alelnöke, országgyűlési képviselő – kötete a vele készült interjúk és beszélgetések, valamint a honi magyarsággal és a Csemadokkal kapcsolatos iratok mentén láttatja a kisebbségi önigazgatás alakulásának történetét. Szarka László utószavával.

Fűzve, 488 old., 13,5x20,5 cm
bolti ár: 240 Sk **kedvezménnyel: 200 Sk**

Szénássy Árpád
Felvidéki Árpád-kori templomok lexikona II.
KT Kiadó

Az ismeretterjesztő lexikonsorozat második kötete a Nagyszombati és a Pozsonyi kerület Árpád-kori templomait és a Szent István kori templomépítészetet mutatja be Alistáltól Vízkeletig. A település első írásos említésétől kezdve a pontos helyrajzáig, a templom leírásával, fényképével és alapterülete rajzával.

Kötve, 94 old., 15,2x21,6 cm
egyezményes ára: 257 Sk

A HÓNAP VERSE

Mnémoszüné

Csak halottak vagyunk, mögötte semmi,
egyetlen végtelen meghalásfolyam, már-már
elfelejtünk meghalni is ebben az életben.
Pedig ha a halált erőltetik, azok, ott, túl,
akik onnan szólnak át ritkán, akkor folyton
új halál kell, mindannyian új halál medrébe
lépnek, öntudatlanul is: megmozdul majd
mindenki halála, feldarabolódik, szétesik,
és egyszerre százezer halálban szab változást,
aki hal. Meghalni, meghalni, meghalni csak –
kiált fel – minél többször, és minél előbb!
Akkor majd megíródik végre minden írás,
bele minden test minden sejtjébe, minden
sejtfalban ott lesz a betű árnyéka: és nem
tehet semmit a halál, mert ezer darabban hever.
Előbb pusztul el az utolsó élő sejt is, mint
az a betű, előbb végződik minden, mint a halál.
Majd utolsónak halálba taszítja, és a halál
zárja be a könyvet.

Németh Zoltán

Németh Zoltán
(1970. VI. 26., Ipolybalog)
Somogyi Tibor felvétele

Nyerteseink

Májusi számunk feladványának helyes megfejtése: Franz Kafka. Köszönöm a rengeteg levelet. A szerencsés nyertesek: **Alexovič Gabriella** (Érsekújvár), **Csóka Szilvia** (Nádszeg), **Molnár Zoltán** (Komárom). Nyereményük: A képzelet ráfogásai. Szlovákiai magyar szép próza Keserű József válogatásában (a **Lilium Aurum** ajándéka).

Első magyarországi megfejtőnk **Kovács Ferenc** (Páty) nyereményét (Hushegyi Gábor művészettörténész esztéta Bartusz Györgyről szóló exkluzív kiadványát) a kötet gondozója, a **Kalligram Alapítvány** (Prikler Lídia) ajánlotta fel. Jó olvasást!

Júliusi számunk megjelenéséig várjuk slágerlistáikat: a beküldők közül öten értékes könyvet nyernek, az összesített sikerlistát mellékletünk hasábjain adjuk közre.

Továbbra is be lehet kapcsolódni a Könyvről könyvre rovatba. Röviden írja meg véleményét valamelyik, a Könyvjelzőben bemutatott kötetről, könyvajánlóját megjelentetjük, ráadásul tetszése szerinti könyvet választhat magának ajándékba.

Rendkívüli kérdés: mikor (év, hónap, nap) ér véget James Joyce Ulysses című regényének története? A regényidő pontos dátumának beküldői közt egy rendkívüli könyvcsomagot sorsolunk ki.

A Vámbéry-sorozatról

A mai magyar könyvkiadás lehetővé tette, íme, Vámbéry reneszánszát is – írtam jó tizenöt esztendeje, miután az akkori Holnap Kiadó reprint kiadványban jelentette meg újra, majd száz évvel az első kiadás után (1895) Vámbéry könyvét. S így folytattam: Tudjuk, a dunaszerdahelyi származású, fél Ázsiát bejárt s végül európai rangú tudóssá vált Vámbéry mindig is kitagadottja volt a finnugor rokonság káprázatában szédelgő magyar őstörténet-kutatásnak és (főként) nyelvtudománynak, minthogy ő a magyarság török eredetének volt a prófétája.

Elképzelhető, milyen örömmel forgattam akkoriban az évtizedekig elhallgatott Vámbéry kötetét, s ugyan hogyan is gondolhattam volna, hogy alig egy évtized múltán valóságos divatja lesz nálunk, s éppen Dunaszerdahelyen Vámbéry Árminnak! Megtörtént a csoda. Nemcsak Vámbéry Kávéház van, s nemcsak évenkénti Vámbéry-konferencia, hanem a Lilium Aurum jóvoltából Vámbéry-könyvsorozat is.

Régóta készülök már megdicsérni a kiadó elismerésre méltó vállalkozását, erre azonban az eddigi kötetek valahogy nem tűntek igazán alkalmasnak. A sorozat első fecskéje, még 2000-ből a *Dervisruhában Közép-Ázsián át* valójában csak útleírás. Noha kétségtelenül a tudós legnépszerűbb könyve, nem tudományos munka. A *Küzdelmeim* megint csak nem az, hanem szabályszerű önéletírás, míg a közbeeső két kötet nem Vámbéry-mű, hanem róla szóló irodalom. Vámos Magda *Resid efendi*je, ahogy az alcíme (*Vámbéry Ármin élete)* is jelöli, szerzőnk életrajzát kínálja, míg a filmrendező Kis József munkája, a *Vámbéry nyomában* filmszinopszis – mint ahogy erről megint az alcím (*Egy filmrendező naplójából)* árulkodik.

Így hát éppen egy fél évtizedet kellett várni az igazi Vámbéry-kötetre, mert az eddig felsoroltak nem tudományos monográfiák. Az igazi tudományos munka (nem véletlen, hogy annak idején ezt jelentette meg a pesti kiadó is) a sorozat idén megjelent ötödik része, *A magyarok keletkezése és gyarapodása* című Vámbéry-kötet. (Érdekes, a reprintben *magyarok* helyett *magyarság* van. Ugyan miért?) A kötet a hunok és az avarok hatalmától a megíródása idejéig követi az eseményeket (utolsó fejezete: *A jelenkor magyarsága).* Látható, hogy ellentétben a tudós egyéb munkáival (*A magyarság eredete, A magyarság bölcsőjénél* stb.), Vámbéryt ezúttal nem csupán a magyarság múltja érdekli, hanem a jövője, további sorsa is.

Az eredeti és a reprint kiadással szemben a Lilium Aurum kiadásában megjelentnek (ahogy a sorozat előbbi Vámbéry-köteteinek is) az az előnye, hogy korszerű magyarításban adja a tágabb olvasóközönség kezébe a tudós eredetiben és fordításban egyaránt nehezen olvasható szövegét. Ez elsősorban a jelen kötetet is gondozó, sajtó alá rendező, lábjegyzetekkel ellátó és

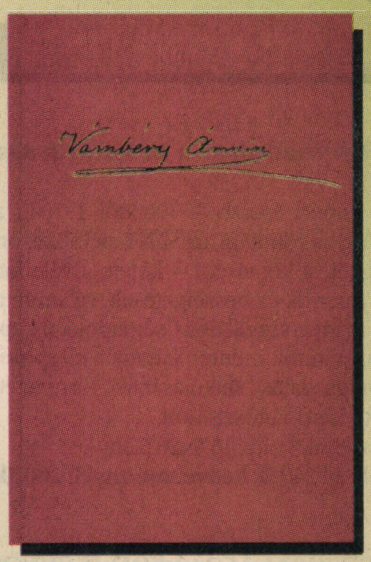

Vámbéry Ármin
A magyarok keletkezése és gyarapodása
Lilium Aurum

A Vámbéry Könyvek sorozat ötödik kötete Vámbéry Ármin életművének egyik kiemelkedő munkáját, az 1895-ben megjelentetett őstörténeti alapművet adja közre, melyben a neves orientalista elismeri a magyar nyelv alaktanának és alapszókincsének javarészt ugor jellegét, a magyar nép kialakulására vonatkozóan pedig eredeti, érdekes és ötletes hipotéziseket állít fel.

Kötve, 400 old., 13,2x19,7 cm
bolti ár: 315 Sk **kedvezménnyel: 284 Sk**

A VÁMBÉRY ÁRMIN-ÉLETMŰSOROZAT EDDIG MEGJ

Kis József
Vámbéry nyomában
Lilium Aurum

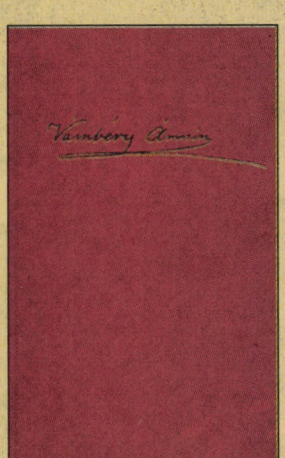

Kötve, 179 old., 13,2x19,7 cm
bolti ár: 220 Sk **kedvezménnyel: 170 Sk**

Vámbéry Ármin
Küzdelmeim
Lilium Aurum

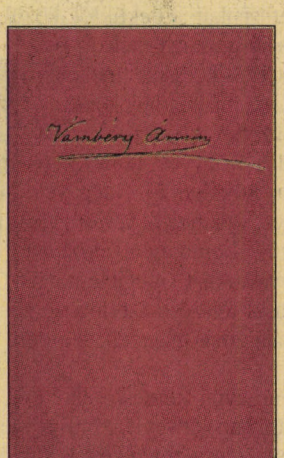

Kötve, 412 old., 13,2x19,7 cm
bolti ár: 311 Sk **kedvezménnyel: 245 Sk**

Vámos Magda
Resid efendi
Lilium Aurum

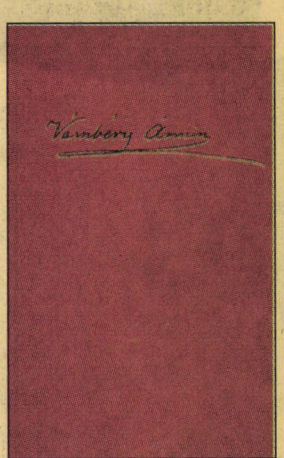

Kötve, 245 old., 13,2x19,7 cm
bolti ár: 230 Sk **kedvezménnyel: 180 Sk**

utószavát író Dobrovits Mihálynak, a jelenkor legkiválóbb Vámbéry-szakértőjének munkája. Utószavából idézem: „Ami Vámbérynek a magyar őstörténetről alkotott felfogását illeti, előfutára volt ő annak az áramlatnak, amely a későbbiekben Zichy István és László Gyula munkásságában teljesedett ki. Az ebbe a körbe tartozó tudósok nem tagadták a magyar nyelv finnugor voltát, azonban megkérdőjelezték, hogy a magyarságra a nyelvét örökítő finnugor elem jelenti-e a honfoglaló magyarság etnikai magvát. Véleményük szerint a törökös gyökerű magyarság csak átvette a ma használt finnugor nyelvet, mégpedig nagy valószínűséggel már a Kárpát-medencében talált finnugor csoportoktól. Ezt az elméletet vallotta művében Vámbéry (aki már hun kori finnugor bevándorlással is számolt a Kárpát-medencébe), később ez jelenti László Gyula híres „kettős honfoglalás" elméletének az alapját is."

S hogy végül is több mint száz esztendő múltán kinek van igaza az ugor–török háborúban? A legvalószínűbb, hogy mint a legtöbb esetben, ezúttal is a kettő között van az igazság. Nem a mi dolgunk eldönteni a vitát. Egy viszont bizonyos: a mai magyar olvasónak joga van megismerni mind az egyik, mind pedig a másik fél nézetét. Az elmúlt évtizedek éppen Vámbéry nézeteinek eltitkolásával vagy legalábbis elhallgatásával vélték elérni a másik fél győzelmét. Márpedig az egyoldalúság nem vezet semmire. Íme, egy melléktanulsága, aktualitása az évszázados „ugor–török" háborúskodásnak.

Cselényi László

T KÖTETEI

Vámbéry Ármin
Dervisruhában Közép-Európán át
Lilium Aurum

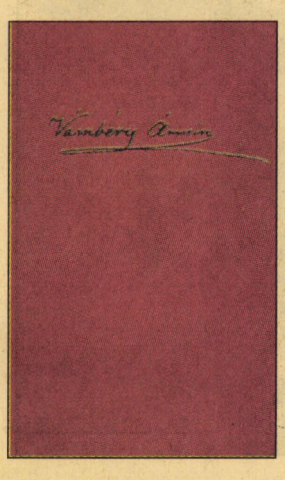

Kötve, 518 old., 13,2x19,7 cm
bolti ár: 292 Sk **kedvezménnyel: 230 Sk**

KÖLTÉSZET

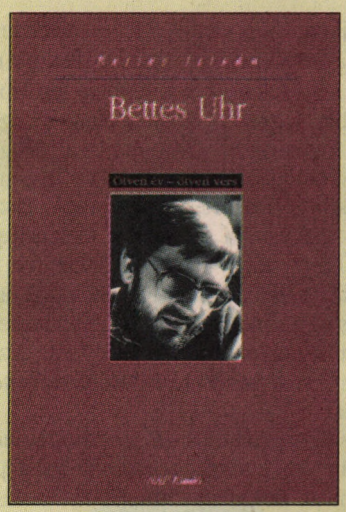

Bettes István
Bettes Uhr
Nap Kiadó

Az *Ötven év – ötven vers* következő darabja a Madách-díjas költő eddigi hét önálló kötetéből nyújt átfogó válogatást. A sorozatban korábban Tóth László (1999), Kulcsár Ferenc (1999), Varga Imre (2000), Barak László (2003) és Kövesdi Károly (2003) versei láttak napvilágot. Bettes István lírai életművének reprezentatív keresztmetszetéhez Varga Imre írt utószót.
Fűzve, 104 old., 12x18 cm
bolti ár: 130 Sk **kedvezménnyel: 109 Sk**

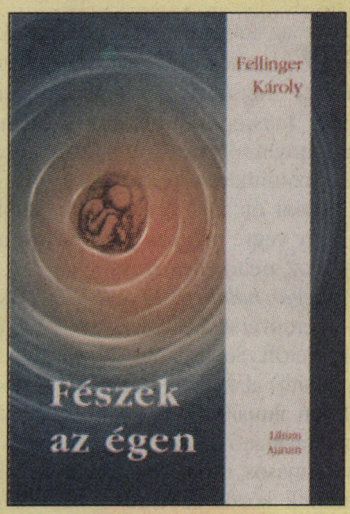

Fellinger Károly
Fészek az égen
Lilium Aurum

A szerző verseinek a tökéletesség utáni vágyakozás hiábavalósága s a mulandóság fuvalma adja meg ünnepélyes, gyakran fájdalmas hangulatát. Akkor is, amikor korunk nyers elevenségét fogalmazza versbe. A szövegek többsége a személyesség elfedése jegyében született, így akár a tárgyias költészet tartományába is sorolható.
Kötve, 96 old., 13,2x18,2 cm
bolti ár: 168 Sk **kedvezménnyel: 150 Sk**

Mintakéve
Kalligram

Az első szonettkoszorú szerzői: Kukorelly Endre, Jász Attila, Mizser Attila, Borbély Szilárd, Térey János, Orbán János Dénes, Balla Zsófia, Peer Krisztián, Varró Dániel, László Noémi, Kemény István, Vörös István, Tőth Krisztina és Kovács András Ferenc. A másiké: Hizsnyai Zoltán. Parti Nagy Mesterszonettjével, Csuhai István utószavával.
Kötve, 72 old., 15x16,2 cm
bolti ár: 120 Sk **kedvezménnyel: 100 Sk**

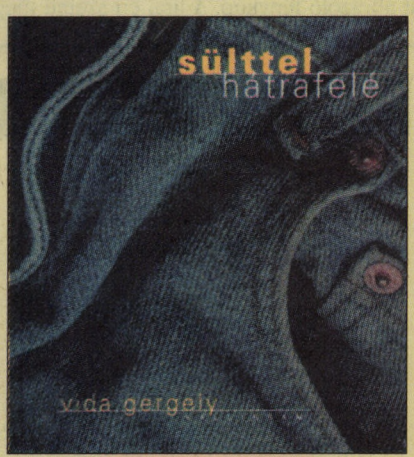

Vida Gergely
Sülttel hátrafelé
Kalligram

A szerző versei úgy teremtik meg a posztmodern költészet sajátos változatát, hogy közben kétségbe is vonják az ilyen besorolások érvényességét. Elbeszélői mintha a falusi hétköznapok nevenincs kisemberei is lennének, fragmentumok, akik a Csallóköz mai, tömegkultúra által meghatározott nyelvváltozatát beszélik...
Kötve, 72 old., 15x16,2 cm
bolti ár: 180 Sk **kedvezménnyel: 160 Sk**

Gyorsfényképek egy költészet tájairól

Ez az írás szándékai szerint kettős funkciójú: egyrészt recenzió Tőzsér Árpád legutóbbi verseskötetéről, másrészt ünnepelni szeretné – már amennyire ezt szerény keretei lehetővé teszik – az immáron Kossuth-díjas írót. Személy szerint én már évek óta drukkoltam neki, hogy végre megkapja ezt az írói munkásságához méltó elismerést.

A *Finnegan halála* című verseskötet első felében szerepversekkel találkozik az olvasó: Zuboly, Petőfi, Sebastianus, Nezval (és még sorolhatnám) alakjainak hangján vall a költő áttételesen aktuális létállapotairól. De a kötetben megtalálható e verseszmény ellenpontja is: a vallomásos, szubjektív líra. Ilyen alkotások többek között a *Kettős ballada...* és a *Finnegan halála.* És mintegy a két egymással ellentétes törekvés szintéziseként megjelenik e kötet lapjain is az ad absurdumig vitt lírai alteregó: Mittel úr; aki már-már annyi alakot-szerepet foglal magába, hogy ezáltal teljesen megfoghatatlanná válik – mely megfoghatatlanság voltaképpen nem más, mint maga e világba vetett lét metaforája.

A kötet címadó és egyben legfontosabb verse a *Finnegan halála.* Érdemes ezt a művet egy kicsit közelebbről is megvizsgálni, mivel a szöveg, úgy vélem, Tőzsér lírai törekvéseinek összefoglalásaként is olvasható. A *Finnegan...*-nak létezik egy az életművön belül korábban keletkezett ikerverse, a *Tépések.* Mindkét alkotás kiindulópontja ugyanaz: egy igen közeli családtagjait, kutyájukat, valamint épülő házukat ábrázoló fénykép. A lírai én szeme megpróbál merev és élettelen lenni, mechanikus, mint a fényképezőgép szeme: „Pedig / most én is szenvtelen akarok lenni. / legalább álmomban legyek // *camera obscura*: agyammal / fogok nézni" (*Tépések*) Ez az üvegesen merev, halotti szem tükröződik a képen szereplőkön is: hiszen a képen szereplő alakok is halottakká válnak, szó szerint, életrajzilag halottakká; így a kép metafizikus témájává a halál válik. A lírai én saját hibájának érzi halálukat, és úgy gondolja, hogy a képen szereplők pusztulása ezzel a képpel kezdődött: „Ezzel a furcsa képpel kezdődik a haláluk" (*Finnegan halála).*

Tőzsér Árpád tudatosan több kép kontextusába helyezi e fényképet: Greco *Toledó*jához hasonlítja, Bergman *Csend*jéhez, valamint a Mária-piètákhoz, és a Szondi-teszt fényképei is a vers asszociációs mezejébe kerülnek csakúgy, mint az álomképek. Mert ne feledjük, hogy a *Finnegan halála* alcíme szerint *álom.* De ebből az álomból nincs ébredés, mint a joyce-i kisregényben (a *Finnegan ébredésében*): „s szomorú / történetemnek nem *Wake* a vége." Tőzsér Árpád a könyve fülszövegében ugyanezt a gondolatot, verseskötetének alapvető problematikáját így fogalmazza meg: „A Finnegan ébredése című Joyce-regényben ...az egyszer egy létráról lezuhant és szörnyethalt kőműves, Tim Finnegan, a mű főhőseként támad föl, s kicsit az egész könyvnek az »örök visszatérés mítosza« a témája. Az én verseim Finneganje is meghal, de már semmilyen alakban nem támad föl." Ahogy a fényképet más képek kontextusába helyezi, úgy a vers szövegét is más irodalmi művek kapcsolatrendszerébe írja bele: „E vers szövegében James Joyce-, Fernando Pessoa-, Gottfried Benn-, Petri György-, William Shakespeare-, Théophile Gautier-, Stéphane Mallarmé- és Paul Valéry-művekből vett kifejezések, sorok is szerepelnek" – olvashatjuk a *Finnegan halála* lábjegyzetében. Tőzsér költészetének jellemzője ez a mai költészet palettáján ritka, és leginkább Eliot és Pound munkásságához hasonlító összegzés, szintetizálás, mely indíttatásra jó példa a felsorolt képzőművészeti és irodalmi utalások használata.

Az elemzett Tőzsér-verseknek létezik egy expliciten pszichologizáló rétege is, amely réteg Szondi Lipót híres sorsanalíziséből és családi tudattalanjából táplálkozik – e fogalmak központi jelentőségűek Tőzsér egész költészetében. Idézzünk például a *Quo vadis Domine?* című versből, mely alcíme szerint *Tanulmány a Tépésekhez:* „...Ó nem nem a tovább élő paraszt / mivoltom lelepleződésétől féltem At / tól féltem hogy a múltam az időe / lőtti halálok gyilkosságok és öngyil / kosságok lepleződnek le bennem" – a lírai én tehát a Szondi-féle genotropizmustól félt, attól, hogy ezeket a tetteket ő is elkerülhetetlenül a génjeiben, a sorsában hordja.

Tőzsér több alkotása foglalkozik azzal az idővel, amikor még nem vált el a jelölő a jelöltől. Amikor még minden saját magát jelentette. A mítosznak ezzel az időszakával, amely a privát-szubjektív emberi időszámítás szerint a gyerekkorra esik, ezzel a prehistorikus időszakkal foglalkozik az *Egy felkoncolt születés-*

GYERMEKIRODALOM GYERMEKIRODALOM GYERMEKIRODALOM

Bettes István
Tio-tio-tio-tinx
Méry Ratio

Kötve, 96 old., 19,5x31,5 cm
bolti ár: 390 Sk **kedvezménnyel: 360 Sk**

Haraszti Mária
A Piros rét meséi
AB-ART

Kötve, 64 old., 21x29 cm
bolti ár: 160 Sk **kedvezménnyel: 140 Sk**

Kovács Magda
Topolya úr csodálatos átváltozása
Méry Ratio

Kötve, 56 old., 19,5x31,5 cm
bolti ár: 230 Sk **kedvezménnyel: 210 Sk**

nap nézőterén című nagy, összefoglaló emlékezésverse: „a fa még ott nyújtózkodott a fában, / a nyerítés ott csilingelt a kiscsikók nyakán [...] ki-kiültünk a szív küszöbére [...] S ilyenkor – mintha a csöndet akarta volna ellenpontozni – / a közeli Gortva-patak nádasaiban / fel-felsivított valami víziszárnyas. / S anyám hangján mindjárt meg is nevezte magát, így: / Halljátok? A vízicibe." A természet és az ember megbonthatatlan egységét fejezik ki ezek a sorok, mikor még szinte az ember is a természet metaforák, áttételek nélküli nyelvén beszélt. Erről az „ősi nyelvről" tudósít az *Örvénylő időkben* című (egy későbbi kiadásban *Történet egy kripta lakóiról és a mítoszról* címmel), Duba Gyulának ajánlott vers is: „S te még ezen az ősi nyelven szólsz könyvedben [...] mítoszt teremtettél történelmünkből. Olyan skanzent, / melyben a tárgyak nem a fogalmak szögén, / hanem – mintegy saját magukra akasztva függnek". Az idézetben szereplő „skanzen" szó érdekes párhuzamban van a *Finnegan halála* című verssel, melynek nyelvi terét „múzejumként" jelöli ki a költő. Múzeum, skanzen: mindkettő olyan hely, ahol a múlt konzerválódik. A mítosz fontossága e versben tovább hangsúlyozódik olyan közegként, amelyben a megértés adekvát, nem akadályozza semmi: Tőzsér Árpád egész költészetét minta ehhez a nagy „közös eposzhoz", közös nyelvhez való visszatérés motiválná.

A Duba Gyulának ajánlott vers tematikus szintje azt a helyzetet jeleníti meg, amikor egy városi lakótelepen olaj jön víz helyett a csapból. Költőnk a városban akkor ismer rá a falura, ha valamilyen technikai zavar lép fel, ha a civilizáció eszközei csődöt mondanak: az *Örvénylő időkben* című versben egy vízszünet, a hermetizmussal kísérletező *Érintések* egyik darabjában pedig áramszünetkor: „az előbb kialudtak az utcai lámpák. Kinéztem s nem ismer- / tem rá a bajkál útra [...] milyen otthonias így ez a táj. Azazhogy fények nélkül táj lett ne-/ gyedünkből. Olyan közönséges határrész mint otthon a kis- / rét vagy a halyagos. S hogy így sokkal ismerősebb sokkal / több emlékem van róla." *(Időnkét kihuny a város s kigyullad bennünk a falu)* A dolgoktól (és így egymástól) való elválasztottságunk érzését az *Érintések*-kötet tárgyias-hermetikus kísérlete fejezte ki a legpontosabban. Tőzsér Árpád költészetében más nyelv rendelődik a faluhoz és más a városhoz: a faluhoz elégikus hangoltságú, könnyen dekódolható, a városhoz eltávolítottabb, zártabb, nehezebben megfejthető hermetikus beszédmód rendelődik.

Tovább víve ezt a gondolatot – a falu nem jelképes, nem metaforikus, míg a város már önmagában is metafora: a lét metaforája, a lété, melyben idegennek érzi magát a lírai én. Tőzsér egyik, Duba Gyula műveiről szóló tanulmányában Duba városképéről úgy ír, mintha csak a saját versei városképéről írna: „A férfi a várost a világ, a lét szimbólumának tekinti, idegensége benne tehát mintegy létidegenség. A várossal (a léttel) szemben áll a Férfi »képzeletvilága«, »az a különös világ«, »melyben néha a férfi élt, és amelyben önmagát érezte – hitte – magát«. Idegensége a városban (a létben) tehát nem idegen származásával, paraszti múltjával magyarázható meghatározóan, hanem azzal, hogy nem ebben a létben, hanem egy »különös világban«, képzelete, tudata világában, s a két »idegen világ« között a »kapcsolat lehetetlen.«" Láthatjuk, hogy Tőzsérnél is ugyanezt a metaforikus funkciót tölti be a város, a létezését tehát, melyben verseinek alakjai idegenül mozognak.

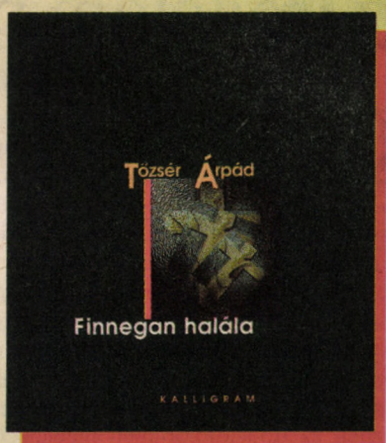

Tőzsér Árpád
Finnegan halála
Kalligram

A Tőzsér-versek hőse e tetszetős kötetben nem Mittel úr, hanem a néhai Tim Finnegan kőműves, ír vásári dalocskák bohókás figurája, akit egyszer már James Joyce feltámasztott. Szegény Finnegan a Tőzsér-kötetben is reménytelenül meghal.
Fűzve, 64 old., 14,6x14,6 cm
bolti ár: 110 Sk
kedvezménnyel: 89 Sk

Remélem, hogy az olvasók számára is nyilvánvalóvá vált, hogy a *Finnegan halála* című verseskötet összefoglalását adja egy immáron Kossuth-díjjal is elismert költészetnek, és hogy leginkább úgy ünnepelhetjük Tőzsér Árpádot, ha ki-ki elolvassa e könyvét, újraolvasva az egész életművet.

Acsai Roland

GYERMEKIRODALOM GYERMEKIRODALOM GYERMEKIRODALOM

Mirtse Zsuzsa
Égforgató csodagyűrű
Méry Ratio

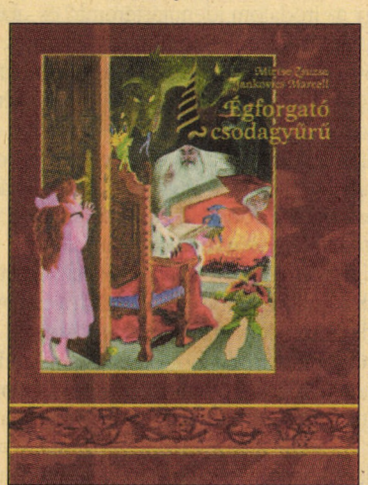

Kötve, 184 old., 17x24 cm
bolti ár: 690 Sk **kedvezménnyel: 650 Sk**

Nemes Nagy Ágnes
Bors néni könyve
Kalligram

Kötve, 56 old., 23,5x21,5 cm
bolti ár: 280 Sk **kedvezménnyel: 250 Sk**

Tóth László
A boszorkány porszívója
Ister–Kalligram

Kötve, 160 old., 17x24 cm
bolti ár: 250 Sk **kedvezménnyel: 220 Sk**

Az irodalom mint kordokumentum

Kiss József könyvéhez (*Irodalom – társadalmi-politikai erőtérben.* Nap Kiadó, 2004) több módon is közeledhetünk. A tartalmi bemutatás helyett gyümölcsözőbbnek tűnik a kötet írásaiban található elvek irodalomtörténeti és -elméleti keretbe helyezése, továbbgondolása. De mi legyen a kulcs ehhez a továbbgondoláshoz? A választ alighanem a Puskinról szóló kiseszszében találjuk meg, ahol a szerző a Puskin-recepció kapcsán leírja, hogy ez „nem nélkülözheti az irodalomtörténeti megközelítésnek a befogadás és értelmezés társadalmi-politikai közegével kapcsolatos szerepét szem előtt tartó vizsgálódást. Ennek a tényleges terepe a szakirodalmi háttérrel rendelkező és ugyanakkor a közélettel érintkező publicisztikai lecsapódás." (86.)

Továbbgondolásunk tehát két úton haladhat előre. Az egyik a Kiss József-féle publicisztika értékelése, a másik pedig az irodalmi művek befogadásával összefüggő kérdéskör. Erről a publicisztikáról elmondható, hogy ugyan a mindennapok apropóiból nő ki, de azokat az elemzésbe beemelt és addig figyelembe nem vett tények felmutatásával olyan összefüggésekbe emeli, amelyek ezeket az – eredetileg újságcikknek szánt – írásokat esszékké kerekítik ki. Ezáltal ez a publicisztika időtállóvá válik, és részben meghaladja saját határait.

A kötet esetében azonban most nem a publicisztika műfajáról akarok értekezni, hanem azokról az irodalomértelmezési elvekről, amelyek az egyes tanulmányok irányultságát meghatározzák. Vegyük tehát szemügyre a *befogadás* fogalmának Kiss József-féle értelmezését. És itt mindjárt az elején leszögezendő, hogy nála nem a befogadó individuumról van szó, hanem arról a kulturális közösségről, amely saját történelmi determinánsai keretében reagál – vagy nem reagál – bizonyos irodalmi jelenségekre. De még ha ennyire kitágítjuk is a befogadó szubjektum körét, akkor is fel kell tennünk a kérdést, hogy maga a befogadás folyamata és az értelmezés mikéntje milyen előfeltételekhez kapcsolódik?

Kiss József
Kötődések és távlatok
Nap Kiadó
Fűzve, 192 old., 15x21 cm
bolti ár: 160 Sk
kedvezménnyel: 120 Sk

Az irodalomtudomány talaján maradva mondhatjuk, hogy az európai kultúrtörténet során mindaddig, amíg az adott közösségeken belül létezett és hatott a „sensus communis", azaz a közös értelmezés létalapja, addig az ilyen jellegű kérdések meg sem fogalmazódhattak. A szellemi modernitással kezdődően azonban általánosságban (és történeti egymásra kapcsolódásban, de ugyanakkor egymásmellettiségben is) háromfajta befogadás- és értelmezési stratégia alakult ki: a kontextuális, a textuális és az intertextuális. Az első azt jelenti, hogy az adott irodalmi mű értelmezésében és befogadásában a mű társadalmi és történelmi keretei játsszák a fő szerepet. A második szerint a mű a hordozójának, az adott jelrendszernek a tulajdonságaiban és funkcióiban van elrejtve a jelentés. (Mindkét módszer esetében hallgatólagosan feltételezzük, hogy létezik valamilyen objektív jelentés, amelyhez meg kell találnunk a megfelelő utat.) Az intertextuális stratégia felfüggeszti az objektivitást, és az értelmező szubjektum, valamint a nyelvi játékok együtthatójaként képzeli el az értelemadást. Ismétlem: ezek a stratégiák a klasszikus hermeneutikából kinőve az elmúlt kb. másfél évszázad alatt alakultak ki, egymásra reagálva. Ugyanakkor a jelenben egymás mellett is léteznek, kialakítva ezzel az értelmezési lehetőségek azon pluralitását, amely a bizonyos szempontból „puhának" nevezett humán tudományok módszereit jellemzi.

Ha ebbe a keretbe próbáljuk elhelyezni Kiss József irodalmi esszéit, akkor viszonylag könnyű dolgunk van, mert első látásra nyilvánvaló, hogy ezek megalapozása kontextuális. Az értelmezés és befogadás ebben az esetben az adott társadalmi-politikai közegre épül. Itt azonban nem állhatunk meg, mert tisztáznunk kell azt, mit is ért a szerző ez alatt a közeg alatt. Ismét könnyű dolgunk van, mert Kiss József tisztességes játékot játszik az olvasóval: könyve kétoldalas előszavában sorban megfogalmazza azokat az elveket, amelyeket írásaiban alkalmaz. Vegyük hát sorra őket:

Elsősorban azt állítja, hogy az irodalomtörténettel párhuzamos módszereket alkalmaz. Nem fejti ki ugyan, hogy milyen fajta irodalomtörténetről van szó, de az egyes cikkekbe beleolvasva kitűnik a történelemtudományi meghatározottság. Még pontosabban az adatközlésen alapuló, leginkább a pozitivista irodalomtörténetre utaló megközelítés. Ezenközben a szerző érdeklődésének a tárgya „a szlovákiai magyar kisebbségi irodalmi élet arculatának az alakulása" a művek és az írói pályák tükrében. Ahogy ő maga is megfogalmazza, a hangsúly ebben az esetben az „utótörténeten" van. Már itt tetten érhető a szerzőnek az intenciója, hogy az irodalmat és az irodalomtörténetet is bizonyos szociologizáló szempontból kezeli. Ha leegyszerűsítve tekintjük, akkor azt is mondhatjuk, hogy Kiss József irodalomszociológiát művel. Ebből a szempontból pedig korrekt a „szlovákiai magyar kisebbségi irodalmi élet" leíró fogalom használata. Főként abban az esetben, ha – mint teszi is – ezt az irodalmat történeti mozgásában mint egy fokozatosan emancipálódó, külső determinánsaitól elkötődő és saját belső sajátszerűségeire hagyatkozó jelenséget elemzi.

Még erősebb ez az akcentus akkor, amikor a szerző azt állítja, hogy semmilyen irodalomértelmezési paradigma sem mentes a szociális és a politikai hatásoktól. Azaz sem az alkotás, sem a befogadás, sem pedig az értelmezés nem állhat meg kizárólag az irodalmi immanencia talaján. A kontextualitás tehát nála konkrét társadalmi beágyazottságot jelent. Ha most figyelmen kívül hagyjuk mindazokat a hazai megnyilvánulásokat és vitákat, amelyekben ez a téma az ún. kisebbségi irodalom vagy pedig a „szlovákiai magyar irodalom" státuszának problémájaként fogalmazódott meg, akkor is feltehető az az elméletieskedő kérdés, hogy vajon mibe ágyazódik bele ez az irodalom? Irodalomtudományi megközelítések függvénye ugyanis, hogy mit tekintünk az irodalom közegének. Kiss József az elmúlt több mint fél évszázad sajátosságainak alapján mondja, hogy „a szlovákiai magyarság történetében irodalmi hatáskifejtés és befogadás a kisebbségi-közösségi önismeretnek és identitásnak is meghatározó alakító tényezője. A kisebbségi sorsba kerülést követően az irodalmi élet lett egyik pillére a közösségi tudat kialakulásának." Ha elfogadjuk a megállapítást, hogy az irodalom identitásteremtő és -alakító erő, akkor kézenfekvő a további kérdés: miben rejlik ennek az irodalomnak a „nemzeti" jellege? Az ugyanis az elmúlt csaknem két évszázad magyar kultúrájának különböző időszakaiban kiderült, hogy egyáltalán nem mindegy, jellegében vagy pedig funkciójában keressük-e az irodalom (vagy valamilyen más kulturális jelenség) nemzeti vonásait.

Úgy tűnik, hogy Kiss József az irodalom funkcióinak sokrétűségét elfogadva és a maga irodalomszociológiai álláspontját korrekt módon fenntartva véli, hogy az irodalmi mű teljes joggal pályázhat a történeti dokumentum státuszára is. Mivel a szerző írásaiban temérdek olyan adat van felhalmozva, amely nemcsak az egyes irodalmi művek befogadástörténetével, hanem saját kultúrtörténetünkkel is összefügg, engedtessék meg nekem, hogy én most Kiss József mellé állítsak egy vele rokon nézeteket valló, alighanem ismeret-

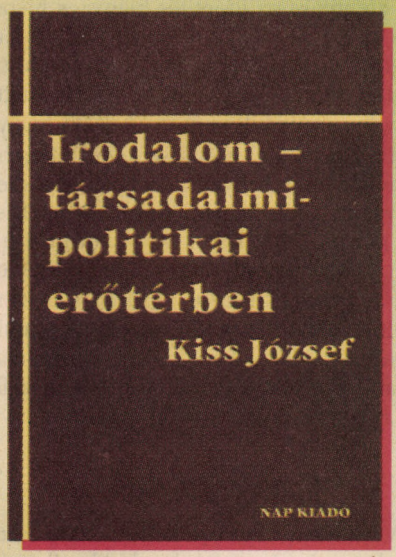

Kiss József
Irodalom – társadalmi-politikai erőtérben
Nap Kiadó
A gyűjteményes munka a történész, levéltáros és újságíró szerzőnek tavaly a Nap Kiadónál megjelent történelmi, kapcsolattörténeti kötete folytatásaként vagy ikerkönyveként most a szlovákiai magyar irodalmat és a kisebbségi irodalmi életet vizsgálja, egyúttal feltárja az irodalmi hagyományápolás hatás- és utótörténetét is.
Fűzve, 120 old., 15x21 cm
bolti ár: 130 Sk **kedvezménnyel: 110 Sk**

len hazai irodalomtörténészt. Albert Józsefről van szó, aki a XIX. század végén és a XX. század elején (1922-ig) a pozsonyi evangélikus líceumban oktatta a magyar irodalom történetét és elméletét. Ő az *Uralkodó eszmék a magyar irodalom korszakaiban Arany Jánosig* című tanulmányában (1902) megfogalmazta azt a tételét, mely szerint az irodalmi művekben megjelennek a múlt világnézeti, érzés- és gondolkodásmódjai: „A múlt költői alkotásait legtöbbször nem esztétikai élvezet – habár ez nincs kizárva –, hanem a múlt megértése végett keressük fel." Albertnek ez az állítása teljesen párhuzamos Kiss József álláspontjával. Amivel egyáltalán nem azt mondom, hogy a szerző elavult módszert alkalmaz, hanem csupán azt demonstrálom, hogy ennek a nézetnek megvan nálunk a hagyománya, másrészt pedig, hogy az irodalomközpontú posztmodern irodalomkritika mellett megáll a korai modern irodalomtudomány pozitivista-filologizáló ága is.

Már a XIX. század végének történettudománya, utána a szellemtörténeti iskola is kinyilvánította, hogy „minden korszak ugyanolyan közel van Istenhez." A humán tudományok módszereinek összehasonlításakor nem alkalmazható a fejlődéselvből fakadó „tökéletesebb", „kevésbé tökéletes" értékelés. Az irodalomértelmezési módozatok között sincs hierarchikus viszony – hál' istennek.

Mészáros András

IRODALOM, IRODALMI PUBLICISZTIKA

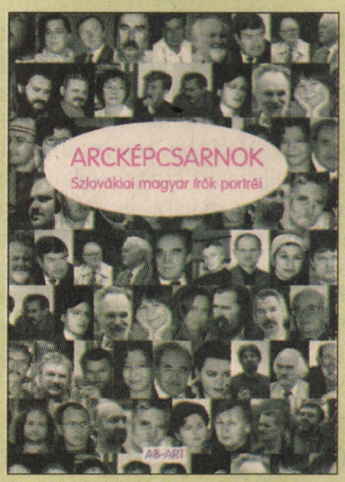

Balázs F. Attila összeáll.
Arcképcsarnok
AB-ART
A kötet hatvannyolc szlovákiai magyar szépíró fekete-fehér portréját és irodalmi munkásságának rövid leírását (a szerző születésének helye és időpontja, antológiabeli szereplése, művei, műfordításai) tartalmazza. Ábécérendben. A krétapapírra nyomott portrék az oktatásban is sokrétűen felhasználhatók. Fényképezte Görföl Jenő.
Fűzve, 144 old., 16,2x23,5 cm
bolti ár: 250 Sk **kedvezménnyel: 225 Sk**

Lacza Tihamér
Az ókor emlékezete
Lilium Aurum
A sok képpel és rajzzal illusztrált kötet az írás kialakulásával, fejlődésével, a letűnt civilizációk írásainak a megfejtésével, ill. a megfejtésükre tett kísérletekkel foglalkozik. Bemutatja a legősibb írástípusokat a piktogrammáktól az ideogrammákon át egészen a szótag- és a betűírásig. Számos illusztrációval, rajzzal, képpel.
Kötve, 218 old., 21,5x30,4 cm
bolti ár: 380 Sk **kedvezménnyel: 340 Sk**

Németh Gábor–Sebők Zoltán
A mémek titokzatos élete
Kalligram
Az ismert szerzőpárosnak a Magyar Rádióban elhangzott nagy sikerű beszélgetéssorozata most szerkesztett változatban jelenik meg, s egy rejtélyes, születőben lévő új tudományt és szemléletmódot, a memetikát járja körül.
Fűzve, 176 old., 12,2x20 cm
bolti ár: 210 Sk
kedvezménnyel: 190 Sk

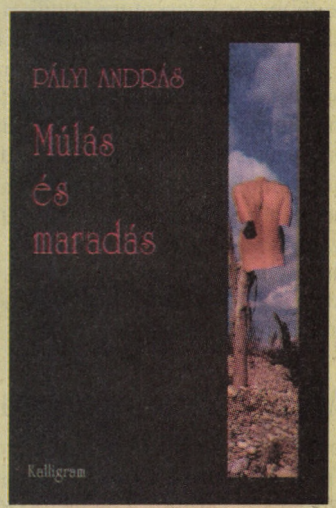

Pályi András
Múlás és maradás
Kalligram
A szerzőnek az *Élet és Irodalom* hasábjain megjelent „rádiónapló"-ja egyéni módon elegyíti a recenzió, a közéleti publicisztika és a személyes benyomások műfaji jegyeit. A közel száz miniatűr szellemi izgalmat és élvezetes olvasmányt ígér. Névmutatóval.
Fűzve, 312 old., 12,3x18,3 cm
bolti ár: 220 Sk **kedvezménnyel: 198 Sk**

Az alvajárókat lelövik, ugye?

„Tudod te, mi az a szerelmeslevél?
Egy golyó a szívedbe!"

(David Lynch: Kék bársony)

„Lesbia, bús gyönyöröm"

„Nem vagyok leszbikus, csak szerettem Thelmát" – mondta Djuna Barnes élete vége felé. Húszévesen férjhez ment apja második feleségének fiútestvéréhez, tárcákat írt a *Vanity Fair*be (*Hogyan kellene öltözniük a szerelmes nőknek?*), interjút készített James Joyce-szal, megírta *A visszataszító nők könyvét* (The Book of repulsive women, 1915) és az *Egy könyv* című verseskötetét (A book, 1923). Djuna Barnes recepciójára jellemzően utóbbi könyve kapcsán csupán azt említik meg az amerikai irodalomtörténetek, hogy a kötetet szerelmének, Mary Pyne-nak ajánlotta. Még a feminista irodalomkritika is csak az 1928-ban megjelent *Nők almanachjá*ra (Ladies Almanach) figyelt fel – „a leszbikus szerelem könyve" a szerző saját költségén jelent meg. Ekkor már Párizsban élt szeretőjével, Thelma Wooddal; szakításuk után Angliába utazott, és egy vidéki házban megírta az *Éjerdő*t (Nightwood, 1936), azt a regényt, amely – Szegedy-Maszák Mihálynak a magyar fordításhoz írt utószava szerint – alaposan rányomta bélyegét az angolszász regény további fejlődésére. Pedig a kéziratot eleinte többször is visszautasították, s még T. S. Eliot, az *Éjerdő* első méltatója is kihúzatott a regényből bizonyos szövegrészeket, amelyeket a szexuális perverzió túlkapásainak tartott. S bár a feminista diskurzusban máig sokat emlegetett és idézett szerző, Djuna Barnes következetesen elhatárolódott a hatvanas évek nőmozgalmaitól. Szegényen és visszavonultan élt New Yorkban, ignorálva az irodalmi életet. Évtizedekig húzódó betegség után kilencvenévesen halt meg, 1982-ben.

A morbiditás romantikája

„Morbid lennék? Nézd meg az életemet, nézd meg a tiédet. Hol látod a szépséget? Hol az önfeledt örömöt, a megkapó részleteket? Hol az a boldogság, amit hiányolsz?" – kérdezett vissza egy 1919-es interjúban Djuna Barnes. „Megszületünk, és nem tudjuk, miért. Élünk, szenvedünk, hadakozunk, irigykedünk másokra, mások ránk, szeretünk, gyűlölünk, dolgozunk, megőrülünk valakiért. S mindezt miért? Meghalunk, és soha senki sem fogja tudni, hogy valaha éltünk."

Az *Éjerdő* nem egyetemi tananyag, hiába keresnénk a szigorlati listákon. A világirodalmi lexikon sem ad támpontot. „A regény pszichopaták viszonylatait boncolja", áll a rövid szócikkben. Allúzióként mégsem Vigotszkij *Defektológiá*ja említhető.

Képzeljenek el egy kisregényt, amelyben megjelennének Dosztojevszkij infánsnői, a végzet jelével homlokukon; amelyben megjelenne Malcolm Lowry alkohol-optikájú konzulja, az ő kusza, olykor nehezen követhető asszociációival; vagy Gertrude Stein antihősei, akiknek nincs élettörténetük, csak életük van; s végül Eliot *Prufrock*ja is akár, ahogy a komódnak dőlve felsóhajt: „...megfulladunk, ha majd emberek hívogatnak." Elképzelték? Legyenek üdvözölve az *Éjerdőben*.

Az eltűnt személyiség nyomában

Djuna Barnes regénye hipnotikus erejű, megrázó és felkavaró mű, amely a maga polifon hangszerelésével és ad absurdum vitt ornamentikájával egy olyan világot tár elénk, amelyben a szerelem az őrülettel egyenértékű fogalom, s amelyben ennek megfelelően a nyelv határai is folyamatosan megkérdőjeleződnek.

„1910 decemberében vagy ilyentájt, az emberi jellem megváltozott" – írja egy esszéjében Virginia Woolf, Freud és Bergson hatására utalva s arra, hogy a regény súlypontja a pszichogram felé való törekvés jegyében a külső világból a belső világba tolódott át, utat nyitva a benyomások rendszertelen áramlásának. Djuna Barnes az *Éjerdő*ben arra tesz kísérletet, hogyan lehet korrekciók nélkül ábrázolni az emberi viszonyrendszereket, hogyan válik megfoghatatlanná, értelmezhetetlenné a személyiség. S mindezt egy olyan, néha már provokatívnak tűnő, túldíszített, jelzőket halmozó stílusban, ahol a mondatszerkezeteknek is elsősorban az a céljuk, hogy fokozzák az elidegenedettség érzetét, s egy deperszonalizált világot tárjanak az olvasó elé.

A cselekmény is jelképes csupán: Felix Volkbein, az önazonosságát nem lelő, és minduntalan történelemelemzésbe bonyolódó zsidó bankár házassága a gyönyörű, de „emlékezet nélküli" Robin Vote-tal, aki fia megszületése után elhagyja férjét, s egy nő (Nora Flood) szeretőjeként bolyong tovább a világban, alvajáró módjára, hogy aztán őt is elhagyja egy másik nő, Jenny Petherbridge kedvéért. Robin mellett a regény központi alakja egy öregedő áldoktor, Matthew O'Connor. A szereplők a vele folytatott párbeszédekben próbálják értelmezni önmagukat és a Robin iránt érzett szerelmüket anélkül, hogy a marginalizált dolgok (egy álom, egy ablakkeret vagy egy függöny hullámzásának felidézése) aprólékos, szerteágazó kibontásával közelebb kerülnének a megoldáshoz.

„Nincs mihez igazodni, Matthew" – mondja Nora maga elé révedve. Felixhez és Jennyhez hasonlóan ő is Robinhoz próbálna, a vágy céljához, de Robin megfoghatatlan, identitása az identitás hiánya, s hiába járja be Nora azokat a helyeket, ahol Robin megfordult, hiába próbált meg romlottá válni és szeretni azt, amit Robin szeretett, hogy így szabaduljon meg az őrjítő hiánytól és a szorongástól: kísérletei kudarcot vallanak, s csak annyit tud meg, hogy szeretőjével mások is háltak; semmi többet. Lassan jön rá, hogy Robin nincs, talán soha nem is volt, hogy mindig csak önmagát szerette és önmagát kereste a lányban, és nem Robint. „A másik... te magad vagy a rémült elfordulás pillanatában; száját csókolva magadat érzed. Ha elveszik tőled, sírva kiáltod, hogy megfosztottak önmagadtól."

Metamorfózisok

„A fiú, neme nem volt kétséges..." – ezzel a sokat sejtető sorral kezdődik Virginia Woolf *Orlandó*ja. A nyomatékosítás, mint utóbb kiderül, tudatos elszólás: a végtelen életű Orlando Woolf regényében egyszer csak nővé változik, mintegy azt sugallva ezzel, hogy a személyiség nem szorítható határok közé, még a nemek határai közé sem. Djuna Barnes az *Éjerdő*ben még következetesebben utasítja el a nemek hagyományos modelljét, a férfi-nő szembeállítást erősítő bináris oppozíciókat. Robin neve akár egy férfié is lehetne, s általában férfiruhákat is visel; az öreg doktor – Dr. Matthew-Roppant-csipetnyi-sóval-Dante-O'Connor – pedig transzvesztita. Amikor Nora benyit hozzá („Doktor, azért jöttem magához, hogy mondjon el mindent, amit az éjszakáról tud"), egy feldúlt szoba látványa fogadja, parfümösüvegcsék, krémek, rúzsok, hajkenőcsök, púderesdobozok, fiókból kilógó női alsóneműk. „Kivonult a megszokásból – nyugtázza Nora –, azért öltözik így, hogy önmaga mellé feküdhessen."

Óvakodj a fekete ajtótól

Az éj a szerelmes számára az a hely, ahová kedvese távozik, válaszolja a doktor Norának, s óvakodni kell a fekete ajtótól, mert ha felkészületlenül ér valakit a szürkület, akkor már nem marad más hátra, csak pofájába nézni a hiénának. „Egész álló nap gondolkozzék az éjszakáról. Máskülönben az agy valamiféle kegyelme folytán utóbb túl nagy súllyal lepi meg az éj – a mellkasán akad el egy mozdony, kerekeit a szíve fékezi." Nora tudja, hogy az éjerdőből, a Robin utáni sóvárgás labirintusából csak egyetlen kijárat van. „Halj meg most, mert akkor örökre az enyém leszel" – suttogja az alvó Robin fölé hajolva, amikor az néhány napra visszatér hozzá. A szerelem szerinte csak úgy teljesülhet be, ha halált adunk a másiknak; nincs más mód arra, hogy biztosak legyünk időtlenségében, s csak így előzhetjük meg azt, hogy a fájdalom eszünket vegye. Ahogy a doktor javasolja: „Mindenkinek kellene juttatni egy kisbaltát meg egy egész napot, hogy könnyíthessen a szívén."

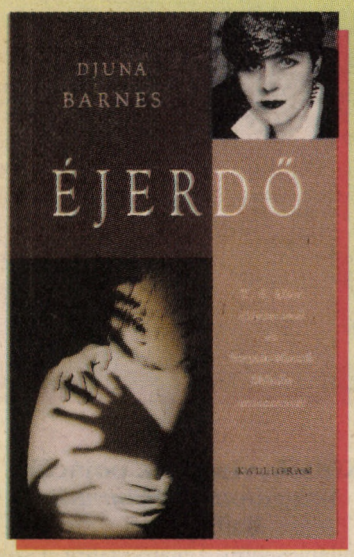

Barnes, Djuna
Éjerdő
Kalligram

Második kiadásban jelenteti meg a Kalligram a 20. századi angolszász irodalom kiemelkedő művét, az írónő egyetlen kisregényét. A történet három nő és két férfi borzongatóan mély s talán megmagyarázhatatlan kapcsolatáról szól hipnotikus erejű nyelven. „A történetmondás korlátainak kitágításával próbálkozik" – mondja utószavában Szegedy-Maszák Mihály.
Fűzve, 176 old., 11,3x18 cm
bolti ár: 160 Sk **kedvezménnyel: 139 Sk**

Megőrülni, kimerülni, elterülni

Az *Éjerdő*ben Robin a poligánger: a többiek az ő bűvkörében élnek, s személyisége egy-egy jellemvonásának megtestesítője csupán, anélkül hogy az egész megismerhető lenne. Akár a félresikerült és tökéletlen Sztavrogin-hasonmások Dosztojevszkij *Ördögök*jében. Itt is, ott is az őrület jelenti a megváltást: az én és a hasonmás együttélése hosszabb távon lehetetlen, valamelyiknek meg kell semmisülnie. Nyilván véletlen, de azért említést érdemlő egybeesés: a Dosztojevszkij-könyv és az *Éjerdő* utolsó fejezetének – *Megszállottak* – angol címe megegyezik: Possessed.

Az *Ördögök*ben Sztavrogin beszappanozza a kötelet, hogy jobban csússzon. Az *Éjerdő* végén Robin öntudatlanul közelít elhagyott szerelme házához, egyre szűkebb köröket írva le. Nora hangos ugatásra riad fel az éjszaka közepén: egy kis kápolnából fény szűrődik ki; sírva és káromkodva futni kezd, s ahogy bebotlik a kápolna ajtaján, Robint látja a sarokban: négykézlábra állva vinnyog és nyüszít egy kutyával szemben, reszket és vicsorog, mígnem kimerülve elterül az ember és az állat, vértől vöröslő szemekkel: végre nyugalomban.

Gazdag József

VILÁGIRODALOM

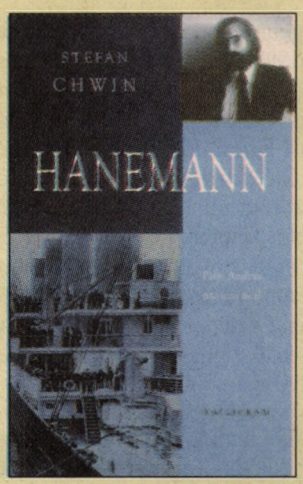

Chwin, Stefan
Hanemann
Kalligram

A regény a II. világháború utáni Lengyelországba, pontosabban a porosz kultúrájú Danzigból a lengyel kommunizmus színterévé vált Gdańskba kalauzolja az olvasót. Hanemannra, a lakosságcseréből kihagyott német sebészorvosra a tetszhalott sorsa vár. Weber Kata fordításában, Pályi András utószavával.
Fűzve, 280 old., 11,2x17,9 cm
bolti ár: 290 Sk
kedvezménnyel: 250 Sk

Hrabal, Bohumil
Skizofrén evangélium
Kalligram

A kötet átfogó válogatást nyújt a szerző 1938 és 1952 között született írásaiból, mely magában foglal minden számottevő Hrabal-szöveget az Álomnaplótól a Münchhausenig. Hrabalnak e korai prózája az elemek fortyogására és birkózására emlékeztet: az erupció, az erők robbanása jellemzi a legpontosabban azt, amivel a kötetben találkozunk.
Kötve, 440 old., 15x22,5 cm
bolti ár: 400 Sk **kedvezménnyel: 360 Sk**

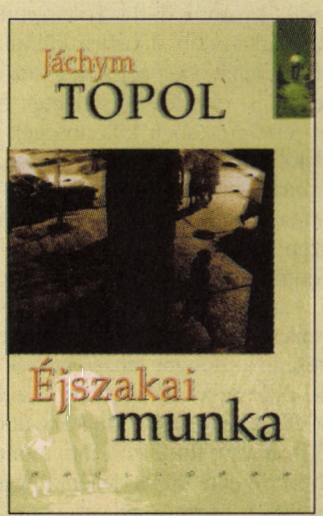

Topol, Jáchym
Éjszakai munka
Kalligram

A regény titkokkal teli légkörének, változatos stílusának, beszédmódjának, kihagyásos szerkezetének, nyelvileg kitűnően egyénített alakjainak köszönhetően méltán tarthat számot a szerző olvasótábora és új hívei figyelmére. Koloszár Péter fordítása.
Kötve, 280 old., 12x18,8 cm
bolti ár: 230 Sk **kedvezménnyel: 190 Sk**

Urbányi, Pablo
Silver
Nap Kiadó

A képmutató, felszínes fogyasztói társadalmat kigúnyoló szatirikus mű egy intelligens gorilla keserédes karriertörténete a méltatlan emberek között. Az ipolysági származású, spanyolul író kanadai szerző regényének magyar változatát Dobos Éva készítette.
Kötve, 326 old., 13x19 cm
bolti ár: 290 Sk **kedvezménnyel: 270 Sk**

Tömör gyönyör

Susan Sontag szerint „az irodalmi fordítás lényegének legtalálóbb meghatározása nem más, mint az igény, hogy elismertessük a lefordítandó mű irodalmi értékét". A fordítót egy *evangéliumi készte-tés* hajtja, célja „a fontosnak ítélt könyv olvasótáborának bővítése." (Nagyvilág 2004/4, 343.)

A Csehy Zoltán szerkesztette és fordította Martialis-összeállítással (*Költők, ringyók, pojácák.* Kalligram, 2003) kapcsolatban is, mely a költő epigrammáiból nyújt válogatást, feltehetjük tehát azt a kérdést, mi indokolja, miért *fontos,* hogy ma Martialis újra megszólaljon magyarul? Mi teszi annyira aktuálissá ezt a költőt, akinek verseiből három éve már megjelent egy válogatás (Adamik Tamás szerk., Magyar Könyvklub)? Mi *vitte rá* a fordítót, Csehy Zoltánt, hogy összeállítsa a maga saját Martialisát?

Persze a tényleges okokat én sem ismerem, de a kötet alapján néhány lehetséges választ azért megpróbálok megfogalmazni. Mielőtt még azonban erre rátérnék, tegyünk egy próbát, amolyan *szúrót* – válasszunk ki egy epigrammát a kötetből, s ezen teszteljük le, milyen szövegekként is olvasódnak a Csehy-féle fordítások. A másikon keresztüli értés elvének eleget téve pedig szúrjunk még oda mellé egy másik Martialis-fordító tollából származó epigrammát is. Egy ugyanazon versnek, Martialis 11,21 jelzésű epigrammájának két fordítását fogom idézni. Íme, az első: „Lydia oly kerek és széles, mint nagyfaru bronzló, / mint a zörögve futó, gömbölyű érckarikák, / mint öblös fakerék, mit unásig nyaggat a bűvész, / mint elnyűtt csizmák bő, latyak-ette csöve, / mint ritkás hálók, mik a fürge rigókra lecsapnak, / mint szinház-boritó ponyva, vihart mi kiáll, / mint ami karperecet ledobott valamely buja némber, / mint bélese-veszett dunna dagad lötyögőn, / mint a koszos Britton-zacskós nadrágja, vagy éppen / mint a gödény undok torka, ha tátva vedel. / Azt mondják, hogy a fürdőben megölelt, az enyém volt... / Nem tudom; azt hittem, lám – a medence ölel." S így hangzik a második: „Lydia annyira tág, mint segge az érclovasoknak, / mint gyors fémabroncs, mely karikázva csörög, / mint artistakerék, amelyen hipp-hopp átugrik a tornász, / mint csatakos bocskor, vén, csupa víz, csupa sár, / mint a lazult háló várván kóbor madarakra, / mint színházunkban, hogyha a ponyva lazul, / mint egy karperec egy csont-bőr buzi szálka-kezéről, / mint matrac, melyben tollpihe épphogy akad, / mint nyomorult gallok nadrágja! Ravenna-vidéki / undoritó pelikán torka-tokája ilyen! / Azt terjesztik, hogy tóban dugtam meg e nőcskét, / nem tudom: én a tavat dugtam, ez így hihetőbb." Az első, a korábbi, Bede Anna, a második, későbbi, Csehy Zoltán munkája. Mi a legmarkánsabb stílusbeli különbség a két fordítás, tehát a két célszöveg között? Tekintsünk most el a lexikális szinten megragadható értelmezésbeli különbségek számbavételétől és értékelésétől (érckarika–fémabroncs, bűvész–tornász, rigók–madarak, dunna–matrac, gödény–pelikán), s kizárólag azt nézzük meg, milyen esztétikai minőségek dominálnak az egyikben, illetve a másikban. A másodikként idézett fordítás nyersebb, valamivel vulgárisabb, jobban engedi érvényesülni a szlengbe áthajló beszélt nyelvi elemek érdességét (kulcsszavak ebből a szempontból: segge, buzi, dugtam, nőcskét); az első finomabb-finomkodóbb, mondhatni prűdebb, erős eufemizálás jellemzi, igyekszik megtartani a szöveget a költészet emelkedettebb regiszterében (nagyfaru, buja némber, megölelt, enyém volt). Talán e rövid mintavételből is kiderülhetett, mi a Csehy-fordítások sajátos kifejezésbeli tendenciája. A fordító úgy próbálja közelíteni a mai olvasók horizontjához a Martialis-szövegeket, hogy eleget tesz a római költő által (is) vallott *simplicitas*, azaz a szókimondás elvének: nem próbálja elkenni az obszcenitás mozzanatait, a „pornográf lexikába átfaroló" (Cs. Z.) részeket stílusnemüknek megfelelő s a mai nyelvhasználathoz közel álló magyar ekvivalensekkel adja vissza. Az „életre keltésnek" más eljárásai is érvényesülnek azonban a kötetben.

Sztratón
Kölyökmúzsa
Csehy Zoltán fordítása
Kalligram

Sztratón fiúszerelemről szóló műve az ún. Görög Antológia XII. könyvét alkotja. A fordítás először jelenik meg magyarul. A bőséges jegyzetapparátus révén beszélgetőkönyvet kap az olvasó, s nemcsak az antik világgal ismerkedhet meg, hanem az erotikus költészeti hagyomány egy részével is.
Fűzve, 320 old., 14,5x22,5 cm
bolti ár: 259 Sk **kedvezménnyel: 229 Sk**

Martialis, Marcus Valerius
Költők, ringyók, pojácák
Válogatott epigrammák
Kalligram

A szellemes gúny, a maró szatíra, a szókimondás éppoly értéke ennek a költészetnek, mint a tömörség és az artisztikum szerencsés elegyítése. Csehy Zoltánnak az életmű egészét átfogó válogatása Martialis erotikus költészetére helyezi a hangsúlyt. A fordító szómagyarázataival, értelmezéseivel, utószavával.
Kötve, 224 old., 15,5x15,2 cm
bolti ár: 230 Sk
kedvezménnyel: 199 Sk

Csehy Zoltán az utószóban (*Széljegyzetek a pillanathoz*) rámutat az életmű irodalomelméleti szempontból izgalmas oldalaira (a költeményekből kibontható olvasó-tipológia, a szöveg és a befogadás folyamatának erotizálása), úgy, ahogy ezt már megtette más antik és reneszánsz kori költő műveivel kapcsolatban is (l. *A szöveg hermaphrodituszi teste.* Kalligram, 2002). Ezzel függ össze az is, hogy nagy számban válogat be olyan szövegeket a kötetbe, melyekre ma bizonyos profi értelmező közösségekben nagyobb fogadókészség mutatkozhat. A metapoétikai jellegű posztmodern szövegeken (is) edzett kortárs olvasók körében épp az önmagáról gondolkodó, ars poetica-szerű, erősen ironikusan, esetenként szarkasztikusan hangolt epigramma iránt mutatkozhat affinitás. Az erotikus, olykor pornográf darabok (melyek közt több homoerotikus vonatkozású költemény is található) pedig a gender szempontok irodalom- és kultúratudományokban való előtérbe kerülésének, a nemi identitások újraszituálódásának köszönhetően tarthatnak számot érdeklődésre. Nem biztos persze, hogy Csehy Zoltán ilyen megfontolásoktól vezetve szelektált, de talán nem járunk messze az igazságtól, ha kijelentjük, ma nagyobb esélyük van ezeknek a verseknek megszólítani – elsősorban – az értelmezés munkáját végző irodalmárokat. De nemcsak az új(abb) elméletekre fogékony kritikus vagy irodalomtörténész találja meg bennük a magáét, hanem az is, aki pusztán a szöveg olvasása nyújtotta öröm végett veszi kézbe őket. Megvallom, hogy egyébként az epigrammáknak épp e két csoportját tartom a kötet legjobban sike-

rült darabjainak. Az antik kultúra elevenné varázsolásának ez lehet egy másik, szintén hatékonynak mondható eljárása.

A harmadik az, amikor a fordító *kimondottan* reflektál az általa fordított szövegek recepciós esélyeire: „Martialis epigrammái széljegyzetek a pillanathoz, a jelenhez, a hétköznapokhoz. Humorának ezerarcúsága és egy-egy versben is jól megmutatkozó rétegezettsége máig aktuálissá és az antikvitás egyik legélvezhetőbb költőjévé teszi." (205.) Vagy: „Költészetében alighanem az lehet a legvonzóbb a mai olvasó számára, hogy látszatra (és bizonyos aspektusaiban valóban) maga alá temette az alteritást és elidegenítődött tőlünk, sosem a múlt beszél a verseiből, hanem többé-kevésbé ugyanaz a jelen, amit megszéljegyzetelt verseivel." (uo.)

A negyedik figyelemfelkeltő eljárása pedig az, hogy Martialist megpróbálja elhelyezni a magyar (nyelvű) irodalmi hagyományban, egyrészt a fordítások történetének áttekintésével, másrészt pedig azzal, hogy – főként a műfajiságot és a költői szerepet tekintetbe véve – huszadik századi (Képes Géza, Csorba Győző) és kortárs (Kovács András Ferenc) költők műveivel hozza őt kapcsolatba. Van azonban még egy olyan irodalmi-műfaji kontextus (bizonyára több is), aminek felemlegetése a Martialis-recepció újabb, eddig még talán nem kutatott tartományaira vet fényt. Ez pedig a detektívtörténet. Még mielőtt ezt az eszementnek tűnő ötletet a jelen sorok írójának privát rögeszméjével magyarázná bárki is, sietek pontosítani: a *Jégcsaptőr* című versről van szó, mely egy meglehetősen bizarr halálesetet mond el. Egy szerencsétlenül járt ifjúról szól, akit a kapuívről lezuhanó olvadó jégcsap szúr nyakon: „és miután a szegény iszonyú sorsát befejezte, / szétolvadt a meleg sebben a jégcsap, a tőr." Egy népszerű amerikai szerző regényében nemcsak a rendőrségnek, hanem még a zseniális amatőr detektívnek is nagy fejtörést okoz az a gyilkossági eset, melynél nem találnak semmi fegyvert vagy fegyverre utaló nyomot a holttest közelében, csupán egy különös alakú szúrt seb a mellkason és körülötte némi nedvesség árulkodik arról, hogy erőszakos halál történt. A történet végén kiderül, hogy egy hatalmas jégcsappal szúrták le az áldozatot, mely aztán a sebben elolvadt. „Gyilkos Végzet, tudsz iszonyúbb trükköt kiagyalni?" – olvassuk Martialisnál. Hogy detektívünk is olvasta volna a római poéta verseit? Hiába, nemcsak a görögök, már a rómaiak is...

A *Költők, ringyók, pojácák* című kötet elolvasása után meggyőződhetünk arról, hogy a Martialis-epigrammák nem tartoznak az antikvitás holt, múzeumi darabjai közé, hanem eleven, élménytelí párbeszédet képesek kialakítani a mai kor olvasóival is. S bár lesznek, akik némely versén megbotránkoznak majd, a tehetséget és ezzel szoros összetartozásban a hol megértő derűvel, hol kegyetlen éllel párosuló szellemesség és irónia költői erejét aligha vitathatják el tőle.

Benyovszky Krisztián

IRODALOMTÖRTÉNET

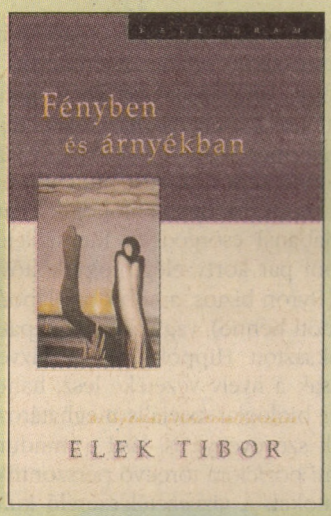

Elek Tibor
Fényben és árnyékban
Az irodalmi siker természetrajza
Kalligram

A szerző kortárs magyar írók műveinek elemzésével, a velük való beszélgetésekkel arra keresi a választ, hogy az egyes művek miért kapják meg az őket méltán megillető elismerést, mások miért nem.

Kötve, 480 old., 13x20 cm
bolti ár: 390 Sk
kedvezménnyel: 350 Sk

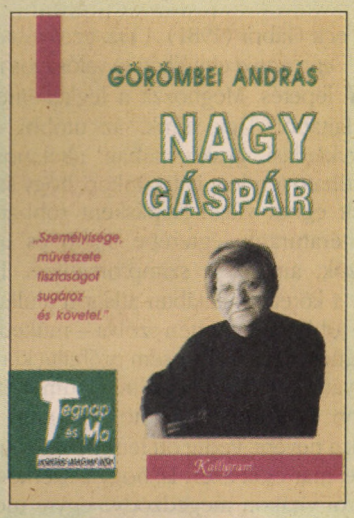

Görömbei András
Nagy Gáspár
Kalligram

A kismonográfia az első alapos felmérése, elemzése és értékelése a Kossuth-díjas költő teljes, a hagyományon és a modernségen egyszerre alapuló életművének.

Fűzve, 256 old., 12,5x18 cm
bolti ár: 210 Sk
kedvezménnyel: 190 Sk

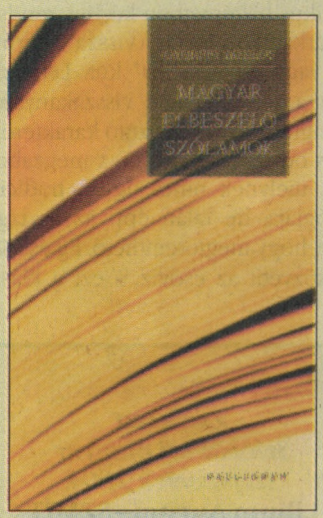

Györffy Miklós
Magyar elbeszélő szólamok
Kalligram

A kötet a 20. századi magyar elbeszélőirodalom körébe vágó tanulmányokat és kritikai írásokat tartalmaz, tárgyukat tekintve Kaffka Margittól Márai Sándoron át Kukorelly Endréig.

Kötve, 336 old., 12x18,5 cm
bolti ár: 240 Sk
kedvezménnyel: 225 Sk

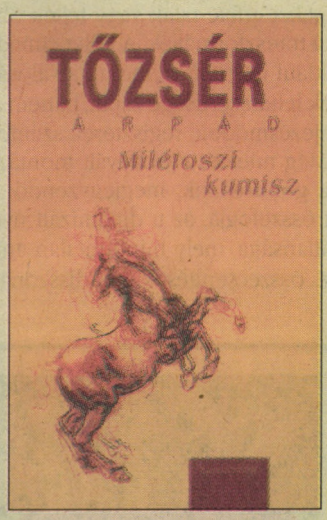

Tőzsér Árpád
Milétoszi kumisz
Kalligram

A Kossuth-díjas költő, műfordító és irodalomtudós utóbbi években született tanulmányai, kritikái, jegyzetei az uralkodó iskolák között nyílt teret célozzák meg, a kötet tehát ilyen értelemben is szintetizáló törekvés eredménye.

Kötve, 216 old., 12x18,5 cm
bolti ár: 210 Sk
kedvezménnyel: 189 Sk

A forrás és a kút körül

Leck Gábor (1981) *A vízvezeték-szerelő egy napja* című kötete valóságos meglepetés. Méghozzá a legkellemesebbik fajtából. Úgy tűnik, az utóbbi évek könyvkiadási gyakorlatában általánosnak mondható tendencia tájainkon, hogy szinte derült égből villámcsapásként robbannak be literatúránk légterébe újabb és újabb szerzők, ám az is szimptomatikus, hogy ezek a kötetek általában átlagon aluliak, illetve jobbára – enyhén szólva – műkedvelő jellegűek. Leck Gábor sem próbálta ki tudományát mértékadó irodalmi fórumokon, jelesebb irodalmi folyóiratokban nem akadunk a nevére. Pedig ott lenne (lett volna) a helye, már csak azért is, hogy a szerkesztőiszerzői vitákon megedződve egyre tudatosabbá váljon, amit sokszor talán ösztönös ráérzéssel művel. Meg aztán eleve szkeptikusan állunk a ki nem próbálthoz, a másutt meg nem nyilatkozóhoz, s a már emlegetett hazai gyakorlat fényében még a rejtélyes, az ismeretlen érthetetlen csábítása sem igazán hozza lázba az olvasót. Nálunk furcsa anomáliaképp a verskötetért többnyire nem kell a folyóirat-kultúra ringjében megküzdeni, a költő, úgy látszik, azonnal önálló kötettel jelentkezhet.

Leck versei többféle szövegszerveződési módot tartanak autentikusnak. A legsikerültebbeknek azokat a költeményeket tartom, melyek levetkőzik a metaforikus diszkurzus (sokszor nyomasztó) esztéticizmusát és a szövegeket afféle talált vagy fellelt objektumokká transzformálják. A kötet címadó verse például ilyen: itt nemcsak a valóságreferenciák leltárszerűsége zajlik, hanem a nyelvi kifejezésmódok, regiszterek számbavétele is. Még mielőtt a jól bevált montázstechnikára gondolnánk, megjegyzendő: ami a leltárt összefogja, az a dinamizált nyelv rakoncátlansága, mely minduntalan anomáliákhoz, összecsengésekhez, disszonanciákhoz vezet, átcsap egy újabb regiszterbe (latin, szanszkrit, bibliai referenciák) vagy épphogy ismétlésalakzatokban generálja magát újra. A nyelv összeszerelése zajlik tulajdonképpen, s ha így nézzük, a vízvezeték-szerelő nem tesz mást, mint a lét házába beköti a poézist. Beköti mondjuk a Parnasszus lábánál csörgedező Kasztália-forrást, melyből pár korty elég, hogy költővé váljunk (Byron biztos, ami biztos alapon meg is fürdött benne), vagy a Pegazus patája által fakasztott Hippokrénét. A vízvezeték nemcsak a nyelv vezetéke lesz, hanem az ember biológiai-szociális meghatározottságainak szövevénye is, lásd a minduntalan hatalmi pozícióra törekvő perszonifikációs alakzatokat. A vízvezeték-szerelő kultúrkörök dimenzióit köti össze, hol egy Hobó téri lakásban szerel, hol az V. kerületi buddhista templom szökőkútját reparálja, hol magánlakások artériáit orvosolja, hol a biblia kataklizmatikus vízmotívumaiban (özönvíz, keresztvíz stb.) mártózik meg. Leck a megfigyelések költője, s a megfigyelés nézőpontja nem az objektivista szemlélőé, a megfigyelés létforma, melynek metaforája maga a „szerelés". A víz özönének megzabolázása minduntalan transzcendens irányból látszik megközelíthetőnek. A versek tehát egy elgondolt napló bejegyzéseiként ugyanúgy olvashatók, mint afféle allegorikus munkaköri leírásokként vagy szokatlan „brigádnaplóként". A víz karakterológiája a klasszikus költészetben kétféle: rendszerint vagy árkádikus forrás (vissza a természethez!) vagy „civilizációs" kút. Leck szintén bejárja a natúra világát, visszakanyarodik a víz világteremtő és pusztító karakterológiáiig is, s ott van a civilizált, a megzabolázott víz is, melynek nincs ugyan tradicionális mitológiája, de talán épp az az izgalmas benne, hogy megteremthető. Ég és föld tere közt közvetít az esővíz, s ezt a klasszikus sávteret, melyet befog, elsősorban az olasz hermetisták tematizálták sikerrel. Leck esője el is maradhat, ilyenkor az „idő az ég méhéből kinéz", máskor „fenékig átázott egy gólyafészek". Tápláló (megváltó) és pusztító (büntető) egyaránt lehet, minden Zeusz akaratától függ, s úgy tűnik, hogy egy speciális, valamiféle manierista-neobarokk teljességre emlékeztető eszkatológia bontakozik ki a maga jelképiségében. A könnyező angyal képe, a folyvást fenyegető áradás, amikor „a patak saját / arcához / alakítja medrét" és a megtelő „égi szelencék" körforgása kétségtelenül eltörpíti a maga szabályai szerint működő vízszerelő alakját (telítettség, eső). A másik kötetszereplő nem más, mint a kis herceg, aki a maga naiv bájosságában a bolygóközi térből szól ki (vagy oda csábít), ahol „könnyei súlytalanul lebegnek / búskomor üvegszemében". Leck Gábor kötetét a víz motívumára komponálta, mely feltartóztathatatlan, megzabolázhatatlan, elementáris erővel járja át létszféránk minden egyes terepét és melynek szimbolikus jelentései könyvnyi terjedelemben lennének listázhatók.

Kár, hogy a kompozícióba olykor posztnyugatos vagy bántóan szentimentális elementumok is vegyülnek, pl.: „a szív nem dobog / csak az élet visszhangzik", illetőleg a költő-vátesz pozícionáltsága sem mindig oldódik fel kellő iróniával, pl. „csak én virrasztok hittérítő kitartással", s olykor a nemzeti költő attitűdjének felvállalhatósága sem kérdőjeleződik eléggé meg ahhoz, hogy a versvilág mindvégig önazonos maradhasson. Leck Gábor kötete természetesen számos más, eleven olvasatot megenged, s innen már csak az a kérdés, miféle jelentést generálunk meg önmagunk számára olvasói élményünk, élményeink során.

Csehy Zoltán

Leck Gábor
A vízvezeték-szerelő egy napja
Madách-Posonium
Fűzve, 48 old., 13x20 cm
egyezményes ára: 45 Sk

Csanda Gábor összeáll.
Zsé arca
Szlovákiai magyar szép versek 2004
Lilium Aurum–SZMÍT
A kötet az SZMÍT első könyve, s a hagyományteremtés szándékával készült – a Szép versek négy évtizedes hagyományának mintájára. A válogatásba az előző két évben sajtóban, folyóiratok, lapok hasábjain megjelent versek kerültek, néhány esetben kiegészítve önálló vagy gyűjteményes kötetben első közlésként publikáltakkal. A szerzők portréival.
Fűzve, 136 old., 12x18,5 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel 135 Sk

Fals, félrehalló fülszöveg egy jó regényhez

„Therese húszévesen hagyja el otthonát, hogy nevelőnőként független életet élhessen, ám hamarosan rá kell jönnie, hogy *az elferdült polgári viszonyok kegyetlen világában...* képtelen kiszabadulni a számára ...megélhetést biztosító családok igája alól. Arthur Schnitzler regénye mai szemmel nézve *egy emancipációs történet"* – olvasom az ismertetést a könyv hátsó borítóján. De egy-egy fejezet után visszatérően rámeredek a fentiekre, vajon ugyanazt a regényt olvasom-e, mint a fülszövegíró.

A mai olvasónak jogtalan előítéletességeken kívül semmit nem sugall az utalás a Monarchia (esetleg a húszas évek) „elferdült polgári viszonyaira". Nem mintha a megesett Therese vagy a kéjencen gazdag Benkheim gróf vagy a kéjencen szélhámos Kasimir nem lennének típusok: azok, de kortól függetlenek, ahogy az összes regénybeli alak. Therese nőtörténete tökéletesen alkalmatlan lenne a manapság divatos gender-probléma történeti fejlődésének kultúrantropológiai vizsgálatára, a *Therese* ugyanis egyáltalán nem korregény. És egyébként is, valljuk be: mint passzióinak hódoló jómódú bécsi villatulajdonos, mint botránydámák úrírói szerzője s (főleg!) mint Hugo von Hofmannstahl Café Griensteidl-beli társa zavaros, promiszkuis nőügyekben – nos, legkevésbé Schnitzlernek lett volna erkölcsi joga beszélnie „elferdült polgári viszonyokról".

A *Therese* nem több és nem kevesebb, mint sorsregény. Történetében talán még az ösztönnek van nagyobb szerepe, de ez sem mérvadó, és főleg: ez a regény nem emancipációs történet. A „férfiak közömbössége" (fülszöveg) kibogozhatatlanul összekeveredik a szülők (az apa, Hubert Fabiani, az írói ambíciókat dédelgető anya) és a sok rosszindulatú nőtárs (pletykákkal operáló barátnők) közömbösségével; továbbá a feltételezett hímsoviniszta közöny nagy mértékben ellenpontozódik a regényben szereplő pozitív férfialakokkal, leginkább Alfred és Wohlschein úr szerepeltetésével. Ráadásul: hogyan lehetne emancipációs az a történet, amelyben a nő végzetesen és visszavonhatatlanul csődöt mond mint anya? Ha valami, akkor ez itt a legpszichoanalitikusabb vonulat, mármint hogy milyen lelki deformációk, elfojtások révén válik a gyermekét őszinte gyönyörrel megszülő Therese kiégett gyermekgyűlölővé, mert egyébként Schnitzlernek ez a regénye (hiába tartották őt Sigmund Freud kreatív írói másának) szinte egyáltalán nem viseli magán a pszichoanalízis hatásának nyomait. Nagyrészt hiányzik belőle a század eleji pszichoanalitikus ihletettségű irodalom lényeges vonása, a „belső történések mélylélektani nézőpontja" (Fried István), és nincs benne az a szubjektív perspektívabeli remeklés, az a minden eseményt az individuum tudatán átszűrő narráció, amely oly izgalmasan nagyszerűvé teszi pl. az *Else kisasszony* című novellát.

Therese egyáltalán nem „szuverén nő": sírhatnékunk támad, annyira sorsszerűen szerencsétlen és oly mértékben kiszolgáltatott. Mint a legtöbb ember. Akár a Monarchiában élt valaha, akár a szomszédban látjuk őt zokogni esténként. Ezért nem számít, hogy Schnitzler hetvenhat éve írta, s ezért vonzó olvasmány ma is a *Therese*.

Vajda Barnabás

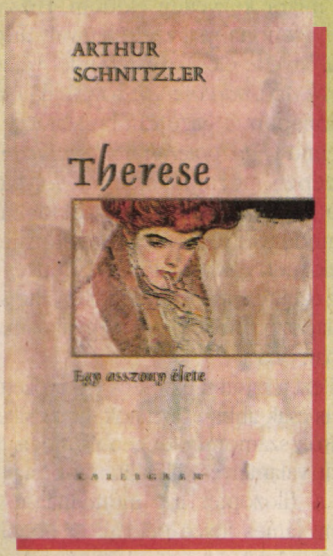

Schnitzler, Arthur
Therese
Kalligram
Az ismert és népszerű osztrák drámaíró, novellista, a freudi pszichoanalitikus iskola jelentős szépirodalmi képviselője regényének főhőse egy számára szűkös, nyomasztó világból próbál kitörni, de kötődései az egymást követő férfiakhoz nem hoznak számára belső megnyugvást. Az *Egy asszony élete* alcímű regény lebilincselő olvasmány.
Fűzve, 328 old., 11,7x19,7 cm
bolti ár: 310 Sk
kedvezménnyel: 279 Sk

A bemutatott könyvek a megjelölt kedvezményes árukon megrendelhetők.
1000 Sk feletti megrendelés esetén nem számítunk fel postaköltséget (65 Sk).
Könyvtárak és iskolák, figyelem! 1000 Sk feletti megrendelés esetén 25% kedvezményt biztosítunk.

Szerző(k) és cím(ek):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

A megrendelő neve:

.....

Lakhely, utcanév, ház- és irányítószám:

.....

.....

.....

Postacímünk:
Vydavateľstvo Kalligram, s. r. o.
Staromestská 6/D P. O. Box 223
810 00 Bratislava 1
Tel./Fax: 00421-2-544 15 028
e-mail: distribucia@kalligram.sk

Klónok az irodalom piacán – 1.

Amikor közvetlen elődöm, Hizsnyai Zoltán tíz hónappal ezelőtt, tavaly augusztusban átvette elődjétől, Grendel Lajostól, a *Filozopterek az irodalomban* rovatnak a kitalálójától s tíz hónapon át gazdájától a stafétát, saját, megújult című (*Filozopterek a klónpiacon*) sorozatában szépen megindokolta, mit folytat s mit tart meg a hagyományból. Mivel elődeim sorozatainak mindegyik része továbbírható, a rovat folytatásának indoklásától eltekintek; itt és most csak utalok ezekre a jó visszhangot kiváltó szövegekre, visszalapozó olvasókban, s egyáltalán: a visszaolvasásban bízva.

Ami ezt a szintén tízrészesre tervezett új sort illeti, úgyis csak abban bízhatok, hogy sikerül az előttem járók számomra idegen és mégis ismerős tradícióját valamelyest elhajlítanom, magamra szabnom. A filozopter azt mondaná: rekontextualizálnom. James Joyce például az angol nyelvet és kultúrát mint hagyományt írta újra – jegyzi meg Szirák Péter *A másolat-lét mesterkedései* című tanulmányában. S persze ettől kezdve már semmi sem volt úgy és olyan az angol nyelvben és kultúrában, mint volt mondjuk az *Ulysses* megírása előtt.

De lássuk akkor ezt a *Klónok az irodalom piacán*! Kérdés: mit csinál a téma az utcán? Hever. Legalábbis amikor én még iskolába jártam, ott hevert, mint a szundikáló kutya a napon, belepte a por. Valahányszor „szabadon választott témában" fogalmazást kellett írni, azt mondták, hogy csak le kell érte hajolni, a többi már a mi ügyességünkön múlik. S valóban, hamar kiderülhetett, hogy nincs új a nap alatt, valakik már mindent megírtak előttünk, mi, többiek már csak ismétlői, másolói, variálói, tarkítói, bolházói, megidézői lehetünk a korábban írtaknak. Lássuk be, van ebben valami szomorú. Az ember ír valami vidámat, teszem azt, egy tanítási óra történetét, s egyszer csak, hol volt, hol nem volt alapon nagyjából ugyanazt fedezi föl könyvben kinyomtatva. A nagyjából alatt nagyjából azt kell érteni, hogy az a bizonyos szerző, az a másik, mondjuk ki nyíltan: a tolvaj hamarabb és jobban írta meg ugyanazt. Tapasztalat: nem mindegy, hogyan ébresztjük fel a kutyát, hogyan poroljuk le, vagy rúgunk bele nagyot.

Vagy szépen megír az ember valami szomorút, mondjuk, meghal valaki, a legjobb, ha idősebb vagy oldalági családtag az illető, vagy ha magamat képzelem el regényhősként, tán a legcélszerűbb, ha meghalasztom magam. Az irodalomban ez szerencsére megúszható, legföljebb egy regényhőssel kevesebb. Meghalt valaki, elnézést, nem történt semmi – a legtöbb regényben, sajnos, ez szokott történni, s a versekben is. Az irodalomban a halál a leghűségesebb kutyafajta. De maga a közelgő vagy az elképzelt majdani halál képe is porlepte história, örökzöld és mérgezően ragályos, József Attila versében például fűzöld. A legtöbb iskolai szöveggyűjteményben szereplő *Tiszta szívvel* olyan, akár egy derűs fogadalom, rosszkedv esetén dúdolható-dalolható is: „Elfognak és felkötnek, / áldott földdel elfödnek / s halált hozó fű terem / gyönyörűszép szívemen." Említhető Apollinaire „kötelező" verse, a *Kikericsek* is, mely ismét csak felveti az elmúlást, szintén dalszerűen, sanzonban, egy teljes rétnyi tehénnel és virággal („Most mérget hajt a rét..." – Radnóti Miklós fordítása); a kikericsek kékek és lilák, legalábbis a vers magyar fordításában. Tapasztalat: színe van a kutyának. (Mellesleg szaga is: egy francia illatszermárka zöld tégelyben forgalmazott parfümjének *Poison*, azaz méreg a neve.) A halál-előrevetítések közt maradt meg emlékezetemben az a mulatságos, mégis kedves klón (*Az öregasszony és a halál* meséjének meg a *Hamlet* sírásójelenetének klónja), mely Győry Attila korai novellájában (*Az elfuserált buli*) egy dark és egy pókember találkozásából született, és amelyben, bár mellékszereplőként, megjelenik az öregasszony is, de ő csak énekel. (Igaz, elég baljóslatúan: „Rececе, rececе, nem vagyok én kapitány, rececе, rececе, nem járok én paripán...") Nos, itt a főszereplőt az töltené el boldogsággal, ha nyáron boldogulna meg, kutya melegben, s temetése közvetlen ebéd utánra esnék: „Mikor felemésztődik a bezabált kaja, a népnek meg kollektív szarhatnékja támad, miközben az elhunytról, arról az állatról kell hallgatnia a süketségeket..."

James Joyce-nál kellett volna említeni, az újraírás, a megújítás kapcsán, de megszorításaként itt, ennek a bolházásnak a végén a helye: azért nem minden újítás és felidézés bizonyul termékenynek az irodalomban. Úgy is lehetne fogalmazni, az újítás még nem minden. Egy silány mű hatása nyelvre és kultúrára közömbös, nem oszt nem szoroz. Annál inkább az utcán heverő téma. A kutya kisajátítása.

Csanda Gábor

Könyvjelző, Námestie SNP 30, 814 64 Bratislava 1

Könyvről könyvre

Ha szeret olvasni, s van véleménye az olvasott műről, most könnyen gyarapíthatja házi könyvtára állományát pusztán azáltal, hogy másokkal is megosztja véleményét. Beszámol az elolvasott könyvről, és másik könyvre tesz szert. Elég, ha megírja, miről szól a könyv s miért tetszett, írását a Könyvjelzőben legközelebb viszontláthatja, s jutalmul könyvet választhat.

A verseny feltételei nagyon egyszerűek: ismertesse a Könyvjelzőben fellelhető (a melléklet bármelyik számában borítóval és ármegjelöléssel szereplő) kiadványok közül azt, amelyiket volt módja olvasni, s elnyerte tetszését. A könyvismertető terjedelme ne legyen több tíz sornál! Ne felejtse el feltüntetni nevét és a címét, továbbá azoknak a könyveknek a jegyzékét (fontossági sorrendben), amelyek közül nyereményét kiválasztjuk. **(A szerk.)**

KÖNYVJELZŐ

Az Új Szó könyvekkel és olvasókkal foglalkozó melléklete

www.ujszo.com

Megjelenik havonta egyszer

Készül a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériumának támogatásával

Szerkeszti: Csanda Gábor

Levélcím:
Könyvjelző,
Námestie SNP 30,
814 64 Bratislava 1

Villanyposta:
konyvjelzo@poetic.com

E számunk szerzői:

Acsai Roland
(1975) költő, a Littera Nova Könyvkiadó szerkesztője (Budapest),

Benyovszky Krisztián
(1975) Madách-díjas irodalomtörténész (Érsekújvár),

Csehy Zoltán
(1973) költő, műfordító, irodalomtudós, a Kalligram főszerkesztője (Dunaszerdahely),

Cselényi László
(1938) József Attila-díjas költő, műfordító (Pozsony),

Gazdag József
(1977) író, szerkesztő (Kassa),

Mészáros András
(1949) filozófus, egyetemi tanár (Pozsony),

Németh Zoltán
(1970) Madách-díjas irodalomkritikus, költő (Ipolybalog),

Vajda Barnabás
(1970) tanár, irodalomtörténész (Dunaszerdahely)

A Könyvjelző legközelebb **július 15-én**, csütörtökön jelenik meg.